



Veerse Meer | juni 2015

# Natura 2000 Deltawateren

Ontwerpbeheerplan 2015-2021





## Colofon

Uitgegeven door	Ministerie van Infrastructuur en Milieu   Rijkswaterstaat
Informatie	<a href="http://www.rijkswaterstaat.nl">www.rijkswaterstaat.nl</a>
Telefoon	0800-8002 (gratis)
Uitgevoerd door	Rijkswaterstaat Zee en Delta en Rijkswaterstaat West Nederland Zuid i.s.m. Royal HaskoningDHV
In samenwerking met	Provincie Zuid-Holland, Provincie Zeeland, Provincie Noord- Brabant en ministerie van Economische Zaken
Kwaliteitsborging	Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving en Rijkswaterstaat Corporate Dienst
Datum	18 juni 2015
Status	Ontwerpbeheerplan



## Inhoud

Samenvatting—6

Inleiding—9

### **1 Kenmerken van het Veerse Meer—10**

1.1 Belangrijke ecologische waarden in het Veerse Meer—10

1.2 Abiotische kenmerken—10

1.3 Activiteiten en beheer in het Veerse Meer—12

### **2 Instandhoudingsdoelstellingen—15**

2.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie—15

2.1.1 Kustbroedvogels—16

2.1.2 Moerasbroedvogels—18

2.1.3 Steltlopers—20

2.1.4 Viseters—21

2.1.5 Eenden, ganzen en zwanen—23

### **3 Instandhoudingsmaatregelen—26**

3.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid—26

3.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000—27

3.3 Onderzoek en monitoring—27

### **4 Activiteiten en mitigatie—30**

4.1 Vrijgestelde activiteiten zonder specifieke voorwaarden—32

4.2 Vrijgestelde activiteiten met specifieke voorwaarden—32

4.3 Activiteiten die afzonderlijk vergunningplichtig blijven—39

4.4 Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist—40

### **5 Worden de doelen bereikt?—43**

5.1 Kustbroedvogels—43

5.2 Moerasbroedvogels—44

5.3 Steltlopers—44

5.4 Viseters—45

5.5 Eenden, ganzen en zwanen—46

### **Bijlage A Activiteiten Veerse Meer zonder significante gevolgen en niet Nb-wet vergunningplichtig—48**

### **Bijlage B Synopsistabel—50**

### **Bijlage C Gebruikskaarten—53**

### **Bijlage D Detailkaarten—54**

## Samenvatting

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden in de lidstaten van de Europese Unie (EU). De EU heeft dit netwerk ingesteld omdat de natuur en de biodiversiteit (soortenrijkdom) in Europa al decennia lang snel achteruitgaan. Het Veerse Meer is als Natura 2000-gebied onderdeel van dit netwerk. Het is aangewezen om specifieke natuurwaarden in stand te houden. Zo draagt het Veerse Meer bij aan het behoud van de Europese biodiversiteit.

### Kenmerken Veerse Meer

Het Natura 2000-gebied Veerse Meer is een voormalig onderdeel van het Oosterschelde-estuarium. Na de aanleg van de Veerse Gatdam in 1961 verdwenen eb en vloed uit het gebied en was het Veerse Meer een brakwatermeer. Door de ingebruikname van het doorlaatmiddel de Katse Heule in 2004 is het meer zout geworden, door de wateruitwisseling met de Oosterschelde.

De Deltawateren zijn van grote internationale betekenis voor kust- en moerasbroedvogels. In het Veerse Meer bevinden zich broedkolonies van kleine mantelmeeuwen, aalscholvers en van lepelaars. Daarnaast is het gebied een hoogwatervluchtplaats voor overtuigende vogels van de Oosterschelde en Westerschelde. Het Veerse Meer is als overwinteringsgebied van belang voor viseters, steltlopers, eenden, ganzen en zwanen. Naast de ecologische functies kent het Veerse Meer de volgende gebruiksfuncties: waterkeren, waterafvoer, beroepsscheepvaart, recreatievaart, zwemwater, oeverrecreatie, sportvisserij en beroepsvisserij.

De afgelopen jaren is onderzocht wat er voor nodig is om de natuurdoelen voor het gebied te realiseren. Daarbij is gekeken naar:

- knelpunten in het ecosysteem die negatieve gevolgen hebben voor de natuurwaarden;
- maatregelen uit vastgesteld beleid die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de natuurdoelen;
- aanvullende maatregelen die genomen moeten worden om de doelen te kunnen realiseren;
- activiteiten die nu in het gebied plaatsvinden en mogelijk invloed hebben op de natuurwaarden;
- voorwaarden voor vrijstelling van de vergunningplicht in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) en/of mitigerende maatregelen die ervoor zorg dragen dat doelbereik van instandhoudingsdoelstellingen geborgd wordt voor alle activiteiten die in het beheerplan toegestaan worden.

De uitkomsten van dit onderzoek beschrijven we uitgebreid in dit ontwerpbeheerplan. In de komende alinea's vatten we samen wat de belangrijkste punten zijn in het beheerplan, welke maatregelen worden uitgevoerd om de doelstellingen te realiseren en wat de gevolgen zijn voor gebruikers.

Het gaat goed met verschillende beschermde soorten in het Veerse Meer. Dit geldt voor de kustbroedvogel kleine mantelmeeuw, de moerasbroedvogels (aalscholver en lepelaar), verschillende eenden en ganzen, de kleine zwaan en de meeste aangewezen viseters. In het Veerse Meer liggen ook kansen om een bijdrage te leveren aan de uitbreiding en verbetering van het leefgebied voor kustbroedvogels in de regio (kluut, strandplevier en visdief). Hoewel dit niet als instandhoudingsdoelstelling is vermeld in het aanwijzingsbesluit van het Veerse Meer.

Er zijn echter ook knelpunten waar de komende jaren aan gewerkt moet worden, of waarvoor de maatregelen al in gang zijn gezet. In de eerste beheerplanperiode worden verschillende instandhoudingsmaatregelen genomen en worden in overleg met betrokken partijen menselijke activiteiten gereguleerd via vrijstellingsvoorwaarden, vergunningvoorschriften of mitigerende maatregelen.

Voor een aantal instandhoudingsdoelstellingen is het met de huidige beschikbare informatie niet mogelijk een goede maatregel te nemen, omdat het (niet aan externe factoren toe te schrijven) knelpunt en de invloed hiervan op de doelrealisatie onduidelijk is. Voor het Veerse Meer gaat het om de brilduiker, kuifeend, kluut, aalscholver, dodaars, meerkoet, pijlstaart en slobbeend. Voor bovengenoemde soorten onderzoeken of monitoren we in deze beheerplanperiode om scherp te krijgen wat het knelpunt is en hoe dit op te lossen. In onderstaande alinea's geven we per opgave aan welke maatregelen we treffen en of de doelstellingen worden bereikt.

#### **Onderzoek niet-broedvogels**

De aantallen brilduiker, kuifeend, kluut, aalscholver, dodaars, meerkoet, pijlstaart en slobbeend blijven (ruim) achter bij de doelaantallen. Er zijn voor deze soorten geen duidelijke aanwijzingen dat dit door factoren buiten het Natura 2000-gebied komt. Het is daarom aannemelijk dat de draagkracht van het gebied niet voldoet. Momenteel is het niet evident wat de te lage aantallen veroorzaakt. Mogelijk is er iets mis met de voedselbeschikbaarheid. Daarom wordt in de komende zes jaar een onderzoek uitgevoerd naar de staat van deze soorten in het Veerse Meer, zodat over zes jaar aangrijpingspunten beschikbaar zijn om eventueel maatregelen te treffen.

#### **Regulering huidige activiteiten**

De huidige natuurwaarden in de Deltawateren hebben zich in de loop der tijd (zowel in positieve als in negatieve zin) ontwikkeld in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Ondanks de, vaak negatieve, menselijke invloeden van vroeger en nu vinden we de natuurwaarden nog altijd zo belangrijk en uniek dat ze een wettelijke bescherming verdienen. We hebben het dan over bescherming van het ten tijde van de aanwijzing aanwezige niveau van omvang en kwaliteit van de gebieden. Ze zijn daarmee een product van menselijke en natuurlijke invloeden. Voortbouwend op deze sterke relatie tussen menselijke activiteiten en natuur richt dit beheerplan zich op behoud, en waar nodig en mogelijk versterking, van deze nog altijd bijzondere natuurwaarden. We bieden daarbij nog zo goed mogelijk ruimte voor behoud en ontwikkeling van de menselijke activiteiten in het gebied. Zonder natuurlijk aan de behouds- en verbeterdoelstellingen tekort te doen. We hebben vastgesteld dat het grootste deel van de activiteiten in dit gebied geen belemmering vormt voor het bereiken van de natuurdoelen. Deze activiteiten kunnen zonder problemen doorgaan, zolang ze niet wezenlijk van karakter veranderen. Een (niet uitputtende) lijst met de dergelijke activiteiten is opgenomen in bijlage A.

Er zijn ook activiteiten die, onder specifieke voorwaarden, via dit beheerplan vrijgesteld worden van de Nb-wet vergunningplicht. In dit gebied gaat dat om:

- recreatievaart > 15 kilometer per uur, motorboten en waterskiën
- baggeren en storten
- bestaande lozingen
- burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer
- inspectievluchten overheden
- onderzoek en monitoring ten behoeve van de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie
- visserij met hokfuisen
- muskusrattenbestrijding

- regulier dijkbeheer door het waterschap Scheldestromen
- jacht, beheer en schadebestrijding (volgens de Flora- en faunawet)

Andere activiteiten blijven afzonderlijk Nb-wet vergunningplichtig, zoals:

- aanleg, groot onderhoud en beheer kabels en leidingen binnen de Natura 2000-begrenzing
- groot onderhoud en beheer kabels en leidingen
- dijkversterkingen
- plaatsen en onderhouden van mosselzaadinvanginstallatie (MZI)
- oesterkweek experimenteel in mandjes
- stikstofemissies bij uitbreidingen van industrie, land- en tuinbouwactiviteiten of (gebruik van) infrastructuur
- militaire vliegactiviteiten
- grootschalige oefeningen calamiteitenbestrijding en reddingsbrigade

Wanneer de vergunningen van deze activiteiten aflopen, moet een nieuwe vergunning of een verlenging aangevraagd worden bij het bevoegd gezag.

Er zijn ook nog activiteiten die niet-vergunningplichtig zijn in het kader van de Nb-wet, maar waarvoor wel mitigerende maatregelen nodig zijn om negatieve effecten te voorkomen of beperken (al dan niet in cumulatie met andere activiteiten)<sup>0</sup>. Voor het Veerse Meer zijn er mitigerende maatregelen opgenomen voor recreatie op water en platen. Vanaf dit beheerplan worden de bestaande toegankelijkheidsbeperkingen vastgelegd in een zoneringsvoorstel (zie figuur 4.3). De definitieve begrenzing en voorwaarden van de zonering worden in een toegangsbeperkingsbesluit (TBB) vastgelegd.



## Inleiding

### **Aanleiding en doel van het beheerplan**

De Europese Unie beschermt de natuurwaarden van Europa. De belangrijkste pijler hiervan is de realisatie van Natura 2000. Natura 2000 is een netwerk van Europese natuurgebieden die belangrijke natuurwaarden hebben. Deze worden beschermd zodat de biodiversiteit behouden blijft.

Het Natura 2000 Ontwerpbeheerplan Deltawateren 2015-2021 bestaat uit een overkoepelend Algemeen deel en zeven gebiedsdelen: Grevelingen, Haringvliet, Hollands Diep, Oosterschelde, Oude Maas, Veerse Meer en Westerschelde & Saeftinghe (zie hoofdstuk 1 van het Algemeen deel voor een toelichting over de opbouw van het beheerplan).

Het Veerse Meer, met uitzondering van een aantal recreatieve terreinen, is onderdeel van het Natura 2000-netwerk. Voor het Natura 2000-gebied Haringvliet zijn doelen (instandhoudingsdoelstellingen) geformuleerd die bijdragen aan het behoud van de Europese biodiversiteit. Een beheerplan geeft een handvat voor gebruik en vergunningverlening over een langere periode.

### **Leeswijzer**

Voor u ligt het Natura 2000 Ontwerpbeheerplan Deltawateren 2015-2021 voor het gebiedsdeel Veerse Meer. In hoofdstuk 1 worden de kenmerken van het Haringvliet beschreven. Hoofdstuk 2 behandelt de doelen. Hierin staat welke specifieke natuurwaarden worden beschermd, hoe staat het met deze natuurwaarden en wat de beoogde situatie is. Hoofdstuk 3 beschrijft instandhoudingsmaatregelen die bijdragen aan het bereiken van de doelen. Hoofdstuk 4 beschrijft de relatie tussen menselijke activiteiten en Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. Dit hoofdstuk geeft ook aan welke voorwaarden we aan activiteiten stellen, om effecten op de doelen te verzachten of te voorkomen. Hoofdstuk 5 beschrijft in hoeverre doelen bereikt worden wanneer activiteiten, met negatieve gevolgen voor de natuur, worden gemitigeerd en maatregelen worden uitgevoerd.

## 1 Kenmerken van het Veerse Meer

Het Natura 2000-gebied Veerse Meer is een voormalig onderdeel van het Oosterschelde-estuarium. Na de aanleg van de Veerse Gatdam in 1961 verdwenen eb en vloed uit het gebied. En werd het Veerse Meer een brakwatermeer. Door de ingebruikname van het doorlaatmiddel de Katse Heule in 2004 wordt er weer water uitgewisseld tussen de Oosterschelde en het Veerse Meer. In dit beheerplan gebruiken we 'Veerse Meer' als verwijzing naar de begrenzing van het officiële Natura 2000-gebied (zie voor begrenzing figuur 1.1). Het gebied is niet alleen van belang voor de biodiversiteit, dit Natura 2000-gebied wordt ook door de mens voor van alles gebruikt. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kenmerken van natuur, abiotiek (milieufactoren zonder biologische oorsprong) en menselijke activiteiten beschreven.

### 1.1 Belangrijke ecologische waarden in het Veerse Meer

Het Veerse Meer is een belangrijk leefgebied voor kustbroedvogels, moerasbroedvogels en (doortrekkende en overwinterende) watervogels.

#### Belangrijk broedgebied voor kustbroedvogels en moerasbroedvogels

Het Veerse Meer is van betekenis voor broedvogels die broeden en rusten op schorren, stranden, zandplaten en andere kale en schaars begroeide gronden of in ruigtes. In het Veerse Meer bevinden zich broedkolonies van kleine mantelmeeuwen, aalscholvers en lepelaars. Ook is het gebied een hoogwatervluchtplaats voor overtijende vogels van de Oosterschelde en Westerschelde.

#### Onmisbare schakel in trekvogelnetwerk

De Deltawateren, waar het Veerse Meer onderdeel van is, zijn van nationaal en internationaal belang voor niet-broedvogels. Diverse trekvogels zijn afhankelijk van de Delta als overwinteringsgebied, als ruigebied of als tussenstop, bijvoorbeeld tijdens de trek van hun broedgebieden in Scandinavië, Noordwest Rusland en Siberië en naar de overwinteringsgebieden in West-Afrika. De vogels gebruiken de Deltawateren om op krachten te komen voor het vervolg van hun reis ('opvetten').

De Deltawateren hebben een relatief groot en gevarieerd voedselaanbod, met visrijke open én ondiepe (doorwaadbare) wateren, waterplanten en zeeslavelden, voedselrijke binnendijkse graslanden, slikken, platen en schorren, zilte en zoete moerasbegroeiingen. Hiervan profiteren vis-, bodemfauna- en plantenetende (trek)vogels. Het Veerse Meer is als overwinteringsgebied van belang voor viseters, steltlopers, eenden, ganzen en zwanen.

### 1.2 Abiotische kenmerken

Abiotische kenmerken bepalen mede welke natuurwaarden met instandhoudingsdoelstellingen op welke locaties aanwezig (kunnen) zijn. Onderstaande paragrafen beschrijven de abiotische kenmerken die belangrijk zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen in het Veerse Meer.

#### Ligging en geografie

Het Veerse Meer was het eerste zeegat dat in 1961 in het kader van de Deltawerken werd afgesloten door sluiting van de Zandkreekdam en de Veerse Gatdam. Het Veerse Meer ligt tussen Noord-Beveland, Walcheren en Zuid-Beveland. Het zoutwatermeer is een voormalig onderdeel van het Oosterschelde-estuarium.



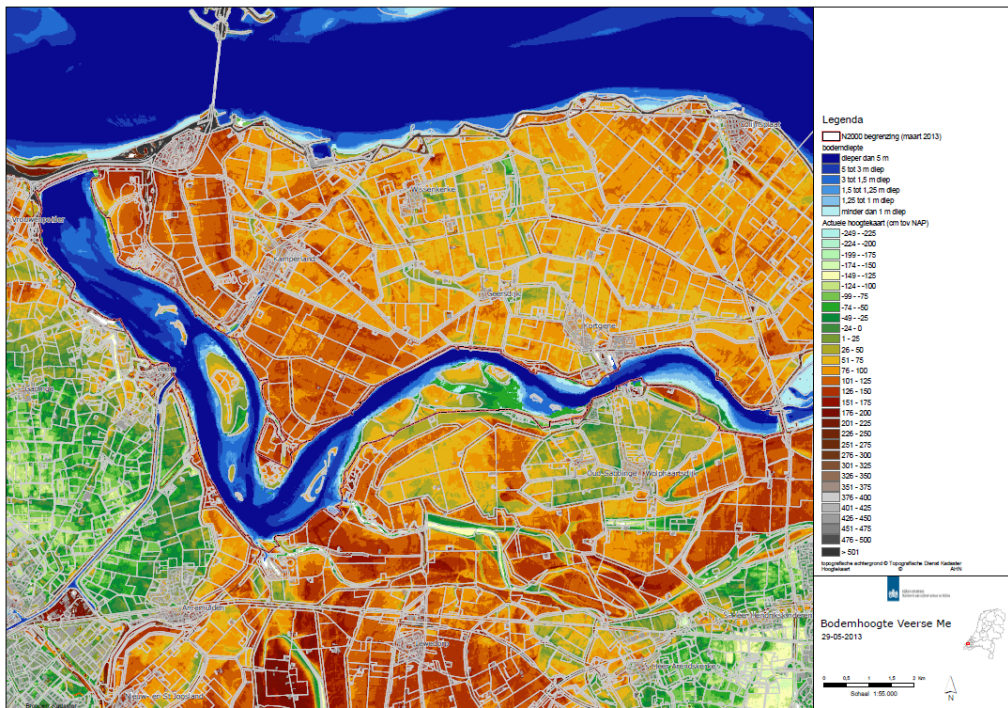
**Figuur 1.1.** Begrenzing Natura 2000-gebied Veerse Meer en topografie van het Veerse Meer en omgeving.

### Dammen en sluisen

Na de aanleg van de Zandkreekdam (1960) en de Veerse gatdam (1961) verdwenen eb en vloed uit het gebied. Door de aanleg van de dammen is ruim 2000 hectare intergetijdengebied permanent droog komen te liggen en veranderde het Veerse Gat in een brakwatermeer: het Veerse Meer. Dit alles leidde tot schommelingen in het zoutgehalte. Maar ook tot gelaagdheid van het water, overdadige algenbloei in het voorjaar, zuurstofloze bodemoppervlakten en massale aanwezigheid van zeesla. Het gehanteerde peilbeheer (met een lager peil in de winter voor de waterafvoer van landbouwgebieden) kwam de zeesla in het najaar droog te liggen waardoor het stierf en ging rotten met als gevolg stankoverlast in het najaar. Om de waterkwaliteit te verbeteren ontstond het idee om het Veerse Meer voortdurend door te spoelen met 'vreemd' water door middel van een doorlaatmiddel (Katse Heule). In 2002 begon men aan de bouw van het doorlaatmiddel in de Zandkreekdam: de Katse Heule. Het doorlaatmiddel is op 23 juni 2004 officieel in gebruik genomen. Sindsdien vindt er wateruitwisseling plaats tussen het Veerse Meer en de Oosterschelde. Hierdoor is het Veerse Meer zouter geworden. De hoeveelheid water die uitgewisseld wordt hangt samen met het peil in het Veerse Meer en de Oosterschelde. Door de ingebruikname van de Katse Heule is de wateruitwisseling in de Zandkreekdam enorm toegenomen. Zodat polderlozingen nog maar een fractie van de totale wateruitwisseling tussen het Veerse Meer en de Oosterschelde zijn.

### Bodem en geomorfologie

Het Veerse Meer bestaat uit water met een diepte van maximaal 25 meter, eilanden, platen en buitendijkse gronden (zie figuur 1.2). Bij het afsluiten van het Veerse Meer is de oorspronkelijke estuariene dynamiek verloren gegaan. De geulen, laaggelegen zandplaten en slikken zijn voorgoed onder water verdwenen. De voormalige hooggelegen zandplaten liggen boven water en zijn eilanden geworden.



**Figuur 1.2.** Bodemhoogte van het Veerse Meer en hoogteligging van de omgeving.

### Waterkwantiteit

Het Veerse Meer is een van de twee zoute meren in Nederland (naast het Grevelingenmeer). Het Veerse Meer heeft een totaaloppervlak van ongeveer 2552 hectare. Het peilbeheer in het meer is grotendeels afgestemd op de functies landbouw en recreatie. Er wordt gestreefd naar een vast peil in de winter en de zomer. Het peil in het Veerse Meer heeft door de vrije afstroming vanuit de polders vaak een rechtstreekse invloed op de grondwaterstanden in het buitendijks gebied. In 2007 werd een nieuw peilbesluit vastgesteld, dat geleid heeft tot een verhoging van het winterpeil met ingang van 2011 van NAP -0.60 meter naar gemiddeld NAP -0.30 meter. Het zomerpeil blijft onveranderd rond NAP -0.10 meter. De gemiddelde waterdiepte is 5 meter terwijl de maximale diepte 25 meter bedraagt.

### Ecologische waterkwaliteit

Voor het Natura 2000-beheerplan kijken we vooral naar de relatie tussen de waterkwaliteit en specifieke natuurwaarden. Sinds 2004 is door ingebruikname van de Katse Heule de ecologische waterkwaliteit verbeterd (zuurstofloosheid verdween, en massale aanwezigheid van zeesla nam af). We zien ook dat de algenleefgemeenschap (fytoplankton) en de macrofaunagemeenschap in het Veerse Meer beide goed op orde zijn. Dit is een duidelijke aanwijzing voor een goede (ecologische) waterkwaliteit. De overige waterflora (angiospermen) is niet op orde, maar dit wordt veroorzaakt door het verdwijnen van het areaal zeegras, sinds de aanleg van de Deltawerken. De waterkwaliteit voldoet aan zowel de eisen voor zwemwater als voor schelpdierwater (VenW, 2012).

## 1.3 Activiteiten en beheer in het Veerse Meer

Activiteiten van mensen in het Veerse Meer kunnen de instandhoudingsdoelstellingen in het gebied beïnvloeden. Onderstaande paragrafen vatten die activiteiten samen. Ook wordt het beheer in het gebied beschreven dat relevant is voor de instandhoudingsdoelstellingen en de toekomstige ontwikkelingen. In de Globale Ef-

fectanalyse (Royal Haskoning, 2010) staan de activiteiten in detail beschreven. In hoofdstuk 4 vatten we de resultaten van de toetsing van de activiteiten en van de mitigatie van negatieve effecten (wanneer die volgens de toetsing optreden) samen. In het Veerse Meer is er sprake van zonering van het gebruik in ruimte en tijd. Op grond van eerdere besluiten op grond van privaatrechtelijke toegangsbeperkingen (artikel 461 Wetboek van Strafrecht) van de (natuur)beheerder is de toegankelijkheid van verschillende deelgebieden voor bepaalde vormen van gebruik nu gedurende het gehele jaar of delen hiervan (bv. broedtijd) beperkt. Wij gebruikten de bestaande zonering als uitgangspunt voor de toetsing van activiteiten.

### **Activiteiten in het Veerse Meer**

De belangrijkste functie van het Veerse Meer (naast natuur) is recreatie. Ook wordt het Veerse Meer gebruikt voor waterkeren, waterafvoer, beroepsscheepvaart en beroepsvisserij.

Het Veerse Meer is een populair gebied voor de recreatievaart. Ook is het meer een doorvaarroute voor de recreatievaart van de Wester- naar de Oosterschelde. In 2011 waren er circa 26.000 passages van de recreatievaart door de Veerse Sluis en 32.000 passages door de Zandkreeksluis. De drukste maanden zijn juli en augustus. Er zijn 3500 ligplaatsen voor jachten. Ook zijn er eilanden in het meer opgespoten voor de recreatie. Rondom de oevers zijn diverse recreatiegebieden aangelegd voor dagrecreatie en/of verblijfrecreatie: Schelphoek, Schotsman, De Piet, Oranjeplaat, Zilveren Schor, Ruitenplaat en Goudplaat. Bij de Ruitenplaat zijn twee badstranden. Er zijn twee snelvaargebieden in het Veerse Meer en er wordt onder andere gesurft, gekanood en gedoken.

Beroepsvisserij wordt door twee bedrijven in het gebied uitgeoefend. Er wordt vooral gevestigd op aal, bot en tong. Ook wordt op kreeft gevestigd en vinden er proeven plaats met mosselzaadinvanginstallaties, oesterbroed- en oesterkweekinstallaties, bodemcultuur (kokkels en tapijtschelpen) en mosselhangcultures.

Het Veerse Meer is een onderdeel van de doorgaande scheepvaartroute van de Oosterschelde via het Kanaal door Walcheren naar Middelburg en Vlissingen-oost. Verder loopt er een secundaire vaarweg in de oost-westrichting die wordt gebruikt door zowel de beroeps- als de recreatievaart.

### **Beheer in het Veerse Meer**

Om natuurgebieden en dagrecreatieterreinen in stand te houden wordt door Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat, het waterschap Scheldestromen en particulieren actief natuurbeheer uitgevoerd. Belangrijke gebieden waar natuurbeheer plaatsvindt, zijn de buitendijkse natuurgebieden, zoals Schotsman en Middelplaten.

Rijkswaterstaat en waterschap Scheldestromen beheren en onderhouden de (primaire) waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken. Om de veiligheid te waarborgen worden de dijken waar nodig versterkt. Rijkswaterstaat voert ook het nautisch beheer van het hoofdvaarwegennet, het waterkwantiteitsbeheer (via het peilbeheer) en het waterkwaliteitsbeheer. Het waterschap Scheldestromen beheert daarbij de recreatieve voorzieningen. Er zijn gedurende het jaar meerdere monitoringmomenten om de aanwezigheid en verspreiding van vogels, habitatsoorten en vegetatie bij te houden (niet alleen beperkt tot Natura 2000-soorten). Deze monitoring wordt uitgevoerd door verschillende partijen, zoals de provincie Zeeland, terreinbeheerders, Rijkswaterstaat en vrijwilligers. Ook wordt de waterkwaliteit gemo-

nitord om de staat van dijken te beoordelen. Deze monitoringsactiviteiten vinden plaats vanuit een vliegtuig of een schip, of vanaf het land.

#### **Zonering in het Veerse Meer**

Door de (natuur)beheerder zijn beperkingen aan de toegankelijkheid van de volgende deelgebieden gesteld op grond van artikel 461 Wetboek van Strafrecht (verboden voor onbevoegden):

- deel van de plaat Haringvreter
- Aardbeieneiland
- Middelpaten
- Kwistenburg
- Buitendijkse deel Goudplaat

## 2 Instandhoudingsdoelstellingen

Doel van Natura 2000 is behoud en herstel van de biodiversiteit. Om dat te bereiken zijn op Europees niveau afspraken gemaakt om bepaalde habitattypen en soorten te beschermen binnen een netwerk van natuurgebieden. En dus moeten we de omstandigheden, die deze habitattypen en soorten mogelijk maken, behouden of waar nodig verbeteren.

De staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken (EZ) (of zijn voorgangers van de ministeries van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) of Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I)) heeft, in verschillende tranches, de zeven Natura 2000-gebieden in de Deltawateren definitief aangewezen. Dit gebeurde op grond van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet). In de verschillende aanwijzingsbesluiten ligt vast welke natuurwaarden beschermd worden. Er zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor habitattypen, habitatoorten en vogelsoorten. De instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen zijn geformuleerd in termen van behoud of verbetering van kwaliteit en behoud of uitbreiding van de omvang. De instandhoudingsdoelstellingen voor habitatoorten en vogels zijn geformuleerd in termen van behoud of verbetering van de kwaliteit van het leefgebied en behoud of uitbreiding van de omvang van het leefgebied. Voor de vogels is daarnaast een doelaantal vastgesteld dat indicatief is voor de gewenste draagkracht van het gebied. Ook is er voor een aantal kustbroedvogels een regio-doelstelling geformuleerd. Zie hiervoor paragraaf 3.1.3 en het Algemeen deel.

De instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000-gebied borgen de bijdrage die het gebied levert aan de (op landelijk niveau) realisatie van een gunstige staat van instandhouding. De instandhoudingsdoelstellingen voor het Veerse Meer zijn opgenomen in het aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Veerse Meer (EL&I, 2010b) en hebben alleen betrekking op vogelsoorten.

### 2.1 **Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie**

In dit beheerplan wordt een korte beschrijving gegeven van de ecologische randvoorwaarden<sup>1</sup> van de soorten en hun ruimtelijke en temporele verspreiding in het Natura 2000-gebied. Vervolgens wordt ingegaan op doelstellingen en de huidige situatie. Daarnaast wordt aangegeven of het huidige beheer voldoende is, of dat er maatregelen noodzakelijk zijn om de beoogde doelstellingen te realiseren. De term 'huidig beheer' is veel breder bedoeld dan uitsluitend 'terreinbeheer ten behoeve van natuur'. Met 'huidig beheer' wordt bedoeld het complex van maatregelen en activiteiten die in de huidige situatie wordt uitgevoerd en die een relatie hebben met de natuurwaarden, zoals terreinbeheer, beheer & onderhoud, handhaving, communicatie, mitigerende maatregelen, enzovoorts. Voor een uitgebreide beschrijving per soort wordt verwezen naar de Doeluitwerking (Rijkswaterstaat, 2009).

In het Algemeen Deel (paragraaf 2.3) staat een visie beschreven over het tempo waarop de instandhoudingsdoelstellingen bereikt moeten en kunnen worden. Samengevat komt deze visie voor de Deltawateren op het volgende neer: optimalise-

---

<sup>1</sup> De puntsgewijze beschrijving onder de kopjes 'ecologische randvoorwaarden' in dit hoofdstuk betreffen naast de randvoorwaarden ook beschrijvingen van de kwaliteitskenmerken van leefgebieden. Een vergelijking tussen de ecologische randvoorwaarden en de feitelijke staat van een gebied geeft een aanwijzing of er een verbetering mogelijk is en hoe hierop gestuurd kan worden.

ren van terreinbeheer en waar noodzakelijk activiteiten reguleren om bestaande natuurwaarden te redden, in combinatie met een transitie naar en een begin van de ontwikkeling van robuuste systeemnatuur. Voorop staat dat in de eerste beheerplanperiode de verslechtering van habitattypen en leefgebieden van soorten wordt gestopt.

De instandhoudingsdoelstellingen zijn geclusterd zoals is aangegeven in Tabel 2.. De clustering is gebaseerd op de habitateisen en voedselgewoontes van soorten.

In de Doeluitwerking (2009) is een eerste analyse gemaakt van het doelbereik. In 2012 is op basis van de laatste inzichten een inschatting gemaakt van de bijdrage van maatregelen uit reeds vastgesteld beleid aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Dit is opgenomen in hoofdstuk 2 en 3.

	<b>Cluster</b>	<b>Instandhoudingsdoelstelling</b>
Broedvogels	Kustbroedvogels	Kleine mantelmeeuw (A183)
	Moerasbroedvogels	Aalscholver (A017) Lepelaar (A034)
Niet-broedvogels	Steltlopers	Goudplevier (A140) Kluut (A132)
	Viseters	Aalscholver (A017) Dodaars (A004) Fuut (A005) Kleine zilverreiger (A026) Lepelaar (A034) Middelste zaagbek (A069)
	Ganzen, eenden en zwanen	Brandgans (A045) Brilduiker (A067) Kleine zwaan (A037) Kolgans (A041) Krakeend (A051) Kuifeend (A061) Meerkoet (A125) Pijlstaart (A054) Rotgans (A046) Slobeend (A056) Smient (A050) Wilde eend (A053)

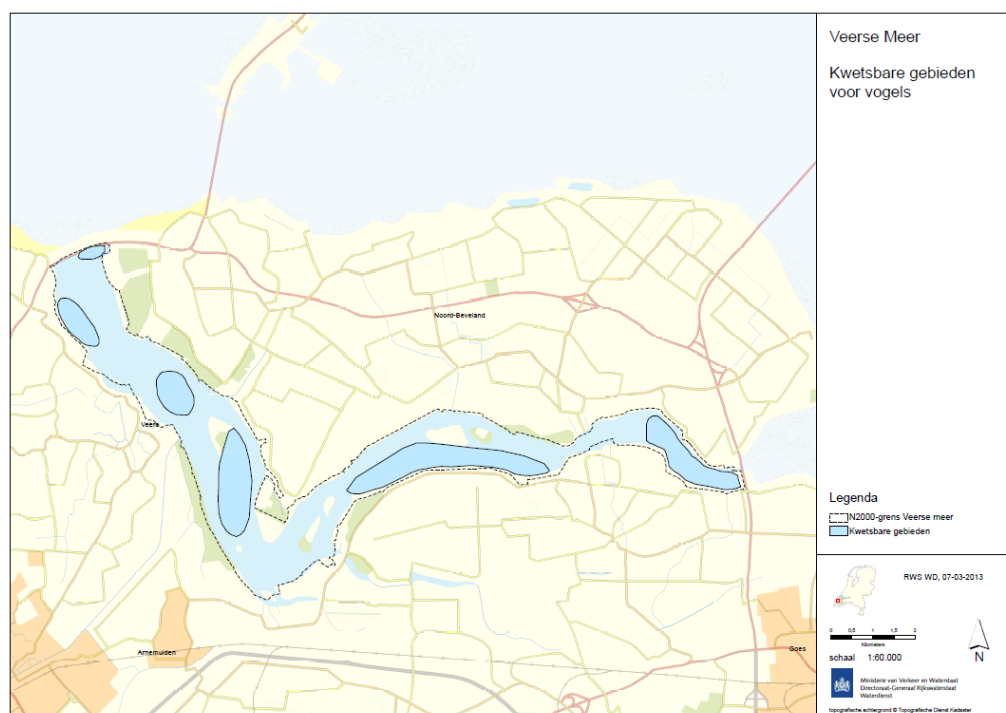
**Tabel 2.1.** Overzichtstabel instandhoudingsdoelstellingen per cluster voor het Veerse Meer.

### 2.1.1 *Kustbroedvogels*

#### **Ruimtelijke en temporele verspreiding**

Het Veerse Meer is voor één kustbroedvogel als broedgebied aangewezen: de kleine mantelmeeuw (zie Tabel 2.), welke voornamelijk te vinden is op de Middelplaten. Kleine mantelmeeuwen uit omliggende gebieden maken gebruik van de Middelplaten als hoogwatervluchtplaats (Rijkswaterstaat, 2009).





**Figuur 2.1.** Ligging kwetsbare gebieden voor broedvogels en voor watervogels.

### Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2. laat de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van doelaantal zien van de kleine mantelmeeuw in het Veerse Meer. Op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Voor de kleine mantelmeeuw is géén regiodoel geformuleerd. De instandhoudingsdoelstelling is puur gericht op het Veerse Meer. Voor de kleine mantelmeeuw geldt als instandhoudingsdoelstelling behoud van kwaliteit en oppervlakte van het leefgebied. De trend van deze soort is positief. Er zijn ook geen aanwijzingen dat de draagkracht van het gebied voor de kleine mantelmeeuw af zal nemen op de langere termijn. Huidig beheer is voldoende voor het halen van doelstellingen voor broedende kleine mantelmeeuw.

In het Veerse Meer liggen kansen om een bijdrage te leveren aan de uitbreiding en verbetering van de leefgebieden voor kustbroedvogels in de regio zoals kluut, strandplevier en visdief. Dit is echter niet als instandhoudingsdoelstelling genoemd in het aanwijzingsbesluit van het Veerse Meer. Voor deze vogelsoorten zijn wel regiodoelen geformuleerd voor het geheel van de Deltawateren (zie paragraaf 3.3 van het Algemeen deel). Het is in het kader van de regiodoelstellingen wenselijk voor deze soorten om een bredere draagkracht in de Deltawateren te realiseren. Dit kan door ook in het Veerse Meer leefgebied te ontwikkelen en te behouden. Voor het Veerse Meer is daarom het streven om ook andere kustbroedvogels te laten meeliften op de instandhoudingsdoelstelling voor de kleine mantelmeeuw.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Doelaantal	Aantal '07-'11t.o.v. doelaantal	Trend '02-'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt in gebied
Kleine mantelmeeuw	B	590	+	+	+	-	Nee
<b>Legenda</b>							
1	Instandhoudingsdoelstelling		3	Trendaantallen voor periode 2002 t/m 2011 (gebiedsspecifiek)			
B	Behoud omvang/kwaliteit leefgebied		+	Matige toename			
2	Getelde aantallen kustbroedvogels binnen gebied in periode 2007 t/m 2011 aantallen betreffen gemiddeld aantal paren		4	Landelijke staat van instandhouding			
5	Relatieve bijdrage gebied		+	Gunstig			
-	minder dan 2% van de Nederlandse populatie						
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer						

**Tabel 2.2.** Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie kustbroedvogels.

## Ecologische randvoorwaarden

### *Kustbroedvogels (kleine mantelmeeuw)*

Voldoende geschikt broedgebied met pionieromstandigheden:  
 Weinig verruiging van vegetatie;  
 Niet bereikbaar voor predatoren (vooral ratten en vossen).  
 Voldoende rust tijdens voortplantingsseizoen;  
 Nabijheid van geschikte foerageergebieden.

### Knelpunten

Het huidige beheer is voldoende om de draagkracht van het gebied op peil te houden: er zijn geen knelpunten.

## 2.1.2

### *Moerasbroedvogels*

### Ruimtelijke en temporele verspreiding

Het Veerse Meer is aangewezen voor de aalscholver en lepelaar als broedvogel. De lepelaar is voornamelijk te vinden op de Middelplaten waar de soort zich in 1996 gevestigd heeft. De broedkolonie van de aalscholver bevindt zich ook bij de Middelplaten.

### Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2. laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van doelaantal zien van moerasbroedvogels in het Veerse Meer en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. De getelde aantallen aalscholwers liggen rond het doelaantal. In de periode 2002-2011 was de trend in aantal broedparen van de aalscholver zeer negatief. Als er echter naar de trend op de lange termijn gekeken wordt (1990 tot en met 2011) is de trend nog altijd positief. Gemiddeld over de periode 1999-2003 werden er 490 broedparen geteld. Daarna zijn de aantallen broedparen weer licht afgenomen tot ongeveer 250 paren in 2011. Gezien de behoudsdoelstelling en de nog positieve trend op de lange termijn wordt voor de aalscholver geen knelpunt

verwacht. Het huidige beheer is voldoende voor het halen van de doelstellingen voor de aalscholver als broedvogel.

De aantallen lepelaars liggen ruim boven het doelaantal; er zijn gemiddeld 30 paar in de periode 2007-2011 waargenomen. Voor de lepelaar geldt een instandhoudingsdoelstelling van behoud van kwaliteit en oppervlakte van het leefgebied. Voor de lepelaar wordt het doel behaald bij voortzetting van het huidige beheer.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Doelaantal	Aantal '07-'11 t.o.v. doelaantal	Trend '02-'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Aalscholver	B	300	0	--	+	+	Nee
Lepelaar	B	12	+	++	+	-	Nee
<b>Legenda</b>							
1	Instandhoudingsdoelstelling		3	Trendaantallen voor periode 2002 t/m 2011 (gebiedsspecifiek)			
B	Behoud omvang/kwaliteit leefgebied		++	Sterke toename			
			--	Sterke afname			
2	Huidige aantal broedparen ten opzichte van doelaantal: periode 2007 t/m 2011		4	Landelijke staat van instandhouding			
+	aantal boven doel		+	Gunstig			
0	aantal gelijk aan doel						
5	Relatieve bijdrage gebied						
+	tussen 2 -15% van de Nederlandse populatie						
-	minder dan 2% van de Nederlandse populatie						
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer						

**Tabel 2.3.** Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie moerasbroedvogels.

## Ecologische randvoorwaarden

### Moerasbroedvogels

Voor de moerasbroedvogels moet aan een aantal voorwaarden voldaan worden:

- voldoende geschikt broedgebied
  - vernatte en verruigde eilandvegetaties of in struiken in duinvalleien (lepelaar)
  - bomen en verticale landschapselementen (aalscholver)
- weinig tot geen verstoring
- geen predatoren
- voldoende rust tijdens voortplantingsseizoen
- nabijheid van geschikte foerageergebieden
- voor lepelaar (kleine vis en garnalen) ondiep water (< 40 cm)
- visrijke wateren (aalscholver)

### Knelpunten

Voor de lepelaar en de aalscholver treden er geen knelpunten op in relatie tot het doelbereik in dit gebied.

### 2.1.3 Steltlopers

#### Ruimtelijke en temporele verspreiding

Het Veerse Meer is aangewezen voor de kluut en goudplevier. Deze steltlopers foerageren op wormen en ander bodemleven in ondiep water, losse slijkige bodems (kluut en goudplevier) en op voedselrijke graslanden in de omgeving (goudplevier). De steltlopers zijn allemaal aangewezen als niet-broedvogels: het zijn in het Veerse Meer doortrekkers en/of overwinteraars.

#### Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2.1 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van het doelaantal zien. Op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Voor kluut en goudplevier zijn de getelde aantallen lager dan de doelaantallen. De trend voor zowel de kluut als de goudplevier is zeer negatief. Voor de goudplevier zijn in het Veerse Meer vooral de buitendijkse gronden belangrijk als rust- en slaapgebied maar ook als foerageergebied. Gezien de ook op landelijk niveau optredende afname van het aantal goudplevieren kan de afname van de soort in het Veerse Meer verklaard worden door de steeds verdere verarming van de agrarisch beheerde graslanden waar deze soort vooral foerageert. Met effectief generiek weidevogelbeleid op een nationaal niveau moet het mogelijk zijn deze dalende trend voor de goudplevier om te buigen. Zodat op termijn ook weer de beoogde aantallen goudplevieren (als doortrekkers) terugkeren op de buitendijkse gronden van de Deltawateren. Het niet halen van de doelstelling lijkt daarmee een extern knelpunt te zijn.

Ook de aantallen kluten liggen onder het doelaantal en er is een zeer negatieve trend. Het gebied heeft een functie als foerageergebied en slaapplaats voor kluut. De oorzaak voor de lage aantallen en negatieve trend is niet bekend. Maar een mogelijke oorzaak kan in het gewijzigde voedselaanbod liggen. Het kan niet worden uitgesloten dat de draagkracht van het gebied verslechtert. De behoudsdoelstelling wordt niet gehaald met huidig beheer.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Doelaantal	Aantal '06/'07-'10/'11 t.o.v. doelaantal	Trend '01/'02-'10/'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Goudplevier	B	820	-	--	--	-	Extern
Kluut	B	90	-	--	-	-	Ja
<b>Legenda</b>							
1	Instandhoudingsdoelstelling		3	Trendaantallen voor periode 2001-2002 t/m 2010-2011 (gebiedsspecifiek)			
B	Behoud omvang/kwaliteit leefgebied		--	Sterke afname			
2	Huidige aantal ten opzichte van doelaantal: periode 2006/2007 t/m 2010/2011		4	Landelijke staat van instandhouding			
-	aantal onder doel		--	Zeer ongunstig			
0	aantal gelijk aan doel		-	Matig ongunstig			
5	Relatieve bijdrage gebied						
-	minder dan 2% van de Nederlandse populatie						
	Aantallen liggen onder doelaantal en/of er is een negatieve trend, maar er is waarschijnlijk geen knelpunt (de draagkracht van het gebied is voldoende)						
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer						

**Tabel 2.1.** Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie steltlopers.

## Ecologische randvoorwaarden

### Steltlopers

Voor de steltlopers moet aan een aantal voorwaarden voldaan worden:

- aanwezigheid van voldoende foerageergebieden:
  - drooggevallen platen met voldoende macrofauna, wormachtigen en slakken, en aanwezigheid van schelpdieren
  - graslanden
- aanwezigheid van hoogwatervluchtplaatsen, die niet te ver (in verband met energieverbruik) van de goede foerageergebieden liggen:
  - droogblijvende zandplaten
  - dijken
  - binnendijkse (natuur)gebieden
- voldoende rust op en nabij foerageergebieden en hoogwatervluchtplaatsen.

### Knelpunten

De kluut komt tegenwoordig voor in aantallen die onder het doelaantal liggen en vertoont bovendien een zeer negatieve trend. De oorzaak van deze afname is niet bekend, mogelijk ligt het in een wijziging van voedselaanbod.

Soort	Knelpunt
Kluut	Oorzaak van afname is onbekend

**Tabel 2.5.** Knelpunten steltlopers.

#### 2.1.4

### Viseters

#### Ruimtelijke en temporele verspreiding

Het Veerse Meer is aangewezen voor zes soorten visetende vogels (zie tabel 2.6. Aalscholver, fuut, middelste zaagbek en dodaars foerageren duikend op (kleine) vis in het open water. Lepelaar en kleine zilverreiger foerageren in ondiepe zones. De viseters zijn allemaal aangewezen als niet-broedvogels: het zijn doortrekkers en overwinteraars.

#### Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2.2 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzicht van doelaantal zien en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

Van de meeste van de aangewezen viseters ligt het huidige aantal op, of net boven het doelaantal. Voor fuut, kleine zilverreiger, lepelaar en middelste zaagbek wordt het doelaantal gehaald en is er bovendien een positieve trend.

Alleen voor de aalscholver en de dodaars ligt het huidig aantal onder het doelaantal. De aalscholver heeft een onduidelijke trend en de dodaars een negatieve trend. De dodaars kent al sinds de jaren '80 een sterke fluctuatie, waarbij de aantallen scherp op en neer gaan tussen de 50 en de 250. De trend op de lange termijn (sinds 1987) is neutraal (www.sovon.nl). De oorzaak voor de negatieve trend en de lage aantallen is niet bekend, maar mogelijk ligt het in een wijziging van voedselaanbod. Er kan daarom niet worden uitgesloten dat er voor deze soorten iets mis is met de draagkracht van het leefgebied. Met huidig beheer worden de doelen niet bereikt voor aalscholver en dodaars.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Doelaantal	Aantal '06/'07-'10/'11 t.o.v. doelaantal	Trend '01/'02-'10/'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Aalscholver	B	170	-	?	+	-	Ja
Dodaars	B	160	-	--	+	-	Ja
Fuut	B	290	+	+	-	-	Nee
Kleine zilverreiger	B	7	+	+	+	-	Nee
Lepelaar	B	4	+	++	+	-	Nee
Middelste zaagbek	B	320	0	+	+	+	Nee
<b>Legenda</b>							
1	Instandhoudingsdoelstelling		3	Trendaantallen voor periode 2001-2002 t/m 2010-2011 (gebiedsspecifiek)			
B	Behoud omvang/kwaliteit leefgebied		++	Sterke toename			
			--	Sterke afname			
			+	Matige toename			
			?	Onduidelijk			
2	Huidige aantal ten opzichte van doelaantal: periode 2006/2007 t/m 2010/2011		4	Landelijke staat van instandhouding			
+	Aantal boven doel		+	Gunstig			
0	Aantal gelijk aan doel		-	Matig ongunstig			
-	Aantal onder doel						
5	Relatieve bijdrage gebied						
+	tussen 2 -15% van de Nederlandse populatie						
-	minder dan 2% van de Nederlandse populatie						
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer						
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer						

Tabel 2.2. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie viseters.

## Ecologische randvoorwaarden

### Viseters

Voor de viseters moet aan een aantal voorwaarden voldaan worden:

- beschikbaarheid van kleine vis in open water (vooral spiering) voor dodaars, fuut, aalscholver en middelste zaagbek
- beschikbaarheid van kleine vis in ondiepe zones (kleine zilverreiger en lepelaar), kleine kreeftachtigen en grote insecten (fuut en kleine zilverreiger)
- water moet matig voedselrijk zijn en van een goede waterkwaliteit (geen vervuiling, geen eutrofiëring, voldoende zuurstof)
- voldoende doorzicht (40-80 cm)
- voldoende rust

### Knelpunten

Er is een knelpunt voor aalscholver en dodaars. De oorzaak hiervoor is onbekend, mogelijk ligt het in een wijziging in voedselaanbod.

Soort	Knelpunt
Aalscholver, dodaars	Oorzaak van afname is onbekend

Tabel 2.3. Knelpunten viseters.

### 2.1.5 Eenden, ganzen en zwanen

#### Ruimtelijke en temporele verspreiding

Binnen dit cluster zijn twaalf vogelsoorten aangewezen voor het Veerse Meer die in grote aantallen (totaal duizenden eenden, ganzen en zwanen) voorkomen. Het zijn doortrekkende en overwinterende vogels, vooral aanwezig tussen september en maart. Voor hun voedsel zijn ze afhankelijk van waterplanten en wieren, bodemfauna (zoals mosselen, vooral brilduiker en kuifeend, mogelijk ook deels meerkoet) of voedselrijke graslanden (vooral smient en ganzen). Voor smient, kolgans en wilde eend geldt dat ze vaak foeragerend van omliggende gebieden gebruikmaken (Rijks-waterstaat, 2009).

#### Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2.4 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van het doelaantal zien. Op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Voor het Veerse Meer is een behoudsdoelstelling geformuleerd voor behoud van de draagkracht van alle aangewezen eenden, ganzen en zwanen. Alleen voor de brandgans liggen de getelde aantallen boven de doelaantallen en wordt het doel duidelijk gehaald. De gemiddelde aantallen rotgans liggen onder het doelaantal. De inschatting is dat de draagkracht van het leefgebied voor de rotgans wel degelijk op orde is en dat huidig beheer volstaat. De kwaliteit van het leefgebied voor de rotgans in het Veerse Meer is namelijk niet veranderd in de afgelopen jaren.

De aantallen krakeenden en smienten liggen weliswaar onder het doelaantal, maar dit lijkt niet te worden veroorzaakt door een te lage draagkracht. De trend van de krakeend is grillig, met aantallen die variëren van bijna 80 in 2005/2006 tot 17 in 2006/2007 tot 60 in 2010/2011. De trend over de lange termijn is positief en met enige regelmaat wordt het doelaantal van 60 stuks gehaald, waardoor de inschatting is dat de draagkracht voldoet. Hetzelfde geldt deels voor de smient, een soort die in zeer wisselende aantallen voorkomt. In de laatste vijf jaar zijn de aantallen van 1300 gestegen naar 7500 en het jaar daarna gezakt naar 3400. Met enige regelmaat worden de doelaantallen bereikt, waardoor de inschatting is dat de draagkracht voldoet. De sterke schommelingen suggereren dat deze soorten, afhankelijk van externe factoren, wel of geen gebruik maken van het Veerse Meer.

De kleine zwaan en kolgans hebben geen doelaantal, het gebied heeft een doel als slaappleaats. De slaappleaatsfunctie is onverminderd functioneel. Wel is de trend voor de kleine zwaan zeer negatief, met grote verschillen van jaar tot jaar. Dit is waarschijnlijk te wijten aan een extern knelpunt, dat niet in het kader van het Beheerplan kan worden opgelost. De gehele flyway populatie van de kleine zwaan gaat achteruit, waarschijnlijk door slechte broedsuccessen in de broedgebieden<sup>2</sup> (Hornman et al, 2013). Doordat de draagkracht van het Veerse Meer als slaappleaats wel op orde is, is er geen knelpunt voor kleine zwaan en kolgans en is het huidige beheer voldoende. De aantallen van de wilde eend liggen ook onder het doelaantal, maar de oorzaak ligt buiten het gebied (extern knelpunt), het is namelijk een landelijke trend. Hiervoor worden verschillende oorzaken genoemd: de steeds efficiëntere wijze van graan oogsten en de steeds monotoner wordende graslandgebieden waardoor de voedselbeschikbaarheid afneemt in aangrenzende akkers en weilanden. De draagkracht in het Veerse Meer lijkt echter wel op orde en het huidige beheer volstaat.

---

<sup>2</sup> In Nederland worden tegenwoordig slecht 5-7% eerstejaarovogels aangetroffen (Hornman et al, 2013).

De aantallen kuifeenden, brilduikers, meerkoeten, pijlstaarten en slobeenden liggen onder de doelaantallen. De negatieve trend van de brilduiker lijkt de laatste seizoenen echter wel iets te stabiliseren. De soorten zijn voor hun voedsel sterk afhankelijk van het Veerse Meer zelf, in tegenstelling tot soorten die grotendeels foerageren op graslanden of akkers. De afname van een deel van deze soorten lijkt samen te vallen met het moment dat de Katse Heule in gebruik werd genomen. Via de Katse Heule kwam meer zout het Veerse Meer in, een beperkt getij en veranderde de waterkwaliteit. Er lijkt dus iets te zijn gebeurd met het aanbod van voedsel voor kuifeend, brilduiker, meerkoet, pijlstaart en slobeend. Mogelijk heeft de toevoer van water uit Oosterschelde effecten gehad op het zoöplankton, de waterplanten en bodemfauna als gevolg van de veranderingen in doorzicht, voedselrijkdom en zoutgehalte (zie ook paragraaf 3.3). Vooralsnog zijn er geen tekenen dat de aantallen zich uit zichzelf herstellen en dat het systeem de voormalige draagkracht terug krijgt.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Doelaantal	Aantal '06/'07-'10/'11 t.o.v. doelaantal	Trend '01/'02-'10/'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Brandgans	B	600	+	+	+	- / s+	Nee
Brilduiker	B	420	-	-	+	+	Ja
Kleine zwaan	B	Geen opgave	Nvt	--	-	-	Nee
Kolgans	B	Geen opgave	Nvt	?	+	-	Nee
Krakeend	B	60	-	?	+	-	Nee
Kuifeend	B	760	-	--	+	-	Ja
Meerkoet	B	4200	-	?	+	+	Ja
Pijlstaart	B	50	-	-	+	-	Ja
Rotgans	B	210	-	-	+	-	Extern
Slobeend	B	40	-	--	+	-	Ja
Smient	B	4000	-	?	+	-	Nee
Wilde eend	B	3200	-	--	+	-	Extern

Legenda			
1	Instandhoudingsdoelstelling	3	Trendaantallen voor periode 2001-2002 t/m 2010-2011 (gebiedsspecifiek)
B	Behoud omvang/kwaliteit leefgebied	++	Sterke toename
		--	Sterke afname
		+	Matige toename
		?	Onduidelijk
2	Huidige aantal ten opzichte van doelaantal: periode 2006/2007 t/m 2010/2011	4	Landelijke staat van instandhouding
+	Aantal boven doel	+	Gunstig
0	Aantal gelijk aan doel	-	Matig ongunstig
-	Aantal onder doel		
5	Relatieve bijdrage gebied		
+	tussen 2 -15% van de Nederlandse populatie		
-	minder dan 2% van de Nederlandse populatie		
S	Slaapfunctie		
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer		
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer		

**Tabel 2.4.** Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie eenden, ganzen en zwanen.



## Ecologische randvoorwaarden

### *Eenden, ganzen en zwanen*

- beschikbaarheid van voldoende voedsel:
  - waterplanten en wieren in open en ondiep water
  - bodemfauna, zoals mosselen
  - zoöplankton
- binnendijkse (voedselrijke en niet-verruigde) graslanden of buitendijkse schorren
- voldoende rust
  - weinig barrières voor pendelbeweging tussen slaappleats en foerageergebied
  - weinig tot geen verstoring rond rustlocaties
- voldoende doorzicht

### **Knelpunten**

Meerkoet, pijlstaart, slobbeend, brilduiker en kuifeend hebben een knelpunt. De oorzaak voor het niet halen van de doelaantallen heeft mogelijk te maken heeft met een verandering in voedselaanbod.

Soort	Knelpunt
Meerkoet, pijlstaart, slobbeend, kuifeend, brilduiker	Oorzaak voor afname onbekend, mogelijk een verandering in voedselaanbod

**Tabel 2.9.** Knelpunten eenden, ganzen en zwanen.

### 3 Instandhoudingsmaatregelen

Instandhoudingsmaatregelen zijn nodig om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. En om tussentijdse verslechtering van de kwaliteit van leefgebieden en significante verstoring van soorten te voorkomen. In het Veerse Meer halen we de instandhoudingsdoelstellingen niet voor: aalscholver, brilduiker, dodaars, kluut, kuifeend, meerkoet, pijlstaart en slobbeend. Het totale pakket aan instandhoudingsmaatregelen voor het Veerse Meer bestaat uit drie type maatregelen (zie Tabel 3.). De verschillende categorieën (met eigen kleur welke terugkomt in hoofdstuk 5) zijn verder uitgewerkt in paragraaf 3.1 tot en met 3.3.

Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 3.1)
Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000 (paragraaf 3.2)
Onderzoek en monitoring (paragraaf 3.3)

**Tabel 3.1.** Categorieën instandhoudingsmaatregelen.

Binnen de eerste beheerplanperiode worden de maatregelen die nodig zijn om de verslechtering van instandhoudingsdoelstellingen te stoppen met voorrang uitgevoerd. Binnen het Veerse Meer zijn dit de maatregelen voor kustbroedvogels. De instandhoudingsdoelstellingen die binnen deze opgaven vallen, zullen dus met voorrang worden opgepakt in de eerste beheerplanperiode (zie Algemeen deel hoofdstuk 2).

#### 3.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid

De bestaande zoning van het gebruik in ruimte en tijd in het Veerse Meer is een belangrijke voorwaarde voor de, voor verschillende habitattypen en soorten, noodzakelijke rust. En voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en zal daarom juridisch verankerd worden door het instellen van een toegangsbeperkingsbesluit op grond van artikel 20 van de Nb-wet 1998. Het toegangsbeperkingsbesluit wordt/is door het ministerie van EZ, dat daartoe bevoegd is, genomen voor of gelijktijdig met de vaststelling van het Natura 2000-beheerplannen door de bevoegde gezagen.

Binnen het Veerse Meer wordt een project uitgevoerd op basis van reeds vastgesteld beleid. De categorie waarbinnen dit project met maatregelen valt is:

KRW (pilot zeegras, peilbeheer en vispassage)
---

Deze nummering komt overeen met de nummering in de linkerkolom van tabel 3.2.

In tabel 3.2 zijn de KRW-maatregelen opgenomen die worden uitgevoerd in het Veerse Meer. Hieronder wordt per cluster kort aangegeven op welke manier de maatregelen een positief effect hebben op een habitatype of soort met een instandhoudingsdoelstelling.

De in tabel 3.2 genoemde maatregelen dragen allemaal in meer of mindere mate bij aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. In de Doeluitwerking (2009) is beschreven hoe ver de bijdrage reikt. De KRW-maatregelen dragen bij aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor vogelsoorten, maar zal voor géén van deze doelen zorgen dat het doel bereikt wordt. Bovendien worden twee van de drie KRW-maatregelen pas uitgevoerd na de eerste beheerplanperiode waardoor de maatregelen nog niet bijdragen aan het doelbereik binnen de eerste beheerplanperiode. Er zijn dus aanvullende Natura 2000-instandhoudingsmaatregelen noodzakelijk om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

Nr.	Maatregel	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoelstelling	Realisatie 1 <sup>ste</sup> beheerplanperiode	Bevoegd gezag/ financiering
1	Algemeen: aanplant zeegras	Meerkoet, pijlstaart, slobbeend	Nee	RWS ZD
1	Algemeen: peilbeheer	Behoud kwaliteit leefgebied vogels	Ja	RWS ZD
1	Algemeen: vistrekbevorderende maatregelen	Visetende vogels (aalscholver, dodaars)	Nee	RWS ZD

De nummering in de linkerkolom verwijst naar de nummering van de categorieën maatregelen aan het begin van deze paragraaf.

**Tabel 3.2.** Overzicht KRW-maatregelen in het Veerse Meer.

### 3.2

#### Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000

In tabel 3.3 staan de aanvullende instandhoudingsmaatregelen beschreven die in het Veerse Meer worden uitgevoerd om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken en om verslechtering te stoppen. De terreinbeheerders en uitvoerende instanties (provincie, ministerie van EZ en Rijkswaterstaat) zullen de benodigde maatregelen in concrete terreinbeheerplannen verder uitwerken. Volgens de wet zijn beheermaatregelen ten behoeve van het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen, in beginsel niet vergunningplichtig. In de uitvoering kunnen zich omstandigheden voordien waardoor een beheermaatregel wel vergunningplichtig wordt. Dit is niet op voorhand vast te stellen en de terreinbeheerder zal voorafgaand aan de uitvoering in samenspraak met het bevoegd gezag moeten bepalen of dit onverkort geldig is. Hieronder wordt per cluster kort aangegeven welke maatregelen er worden genomen.

#### 1 Successie tegengaan ten gunste van kustbroedvogels

##### Kustbroedvogels

Successie tegengaan door gefaseerd maaien en uitrasteren zorgt dat de kolonie kleine mantelmeeuwen in het gebied behouden blijft. En kan ook een bijdrage leveren binnen het Veerse Meer aan de regiodoelstelling voor kustbroedvogels (tabel 3.3). In het Veerse Meer worden de middelen primair ingezet om broedgebied voor kustbroedvogels te realiseren, omdat er in dit gebied kansen liggen voor het realiseren van een bijdrage aan het regiodoel voor kustbroedvogels.

Deelgebied	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoelstelling	Maatregel	Bevoegd gezag/ financiering
Kwistenburg	Regiodoel kustbroedvogels	Successie tegengaan ten gunste van kustbroedvogels: uitrasteren strandhaak in broedseizoen; broedeiland maken	Prov ZL

**Tabel 3.3.** Overzicht instandhoudingsmaatregelen in het Veerse Meer.

### 3.3

#### Onderzoek en monitoring

Voor een aantal andere instandhoudingsdoelstellingen is het met de huidige informatie niet mogelijk een goede maatregel te nemen. Hiervoor is het nodig om onderzoek of monitoring uit te voeren. Voor het Veerse Meer zijn er twee categorieën:

1 Onderzoek
2 Extra aandacht bij uitwerking resultaten monitoring

Deze nummering komt overeen met de nummering in de linkerkolom van Tabel 4.4.

### Onderzoek

Als de trend van een soort negatief is en het is onbekend waar deze trend door wordt veroorzaakt, wordt in de eerste beheerplanperiode onderzoek uitgevoerd naar welke maatregelen in een volgend beheerplan genomen kunnen worden.

Voor brilduiker, kuifeend, meerkoet, pijlstaart, slobbeend, kluut, aalscholver en dodaars (niet-broedvogels) is nader onderzoek nodig tijdens de looptijd van de eerste beheerplanperiode. Voor al deze soorten is er ook extra aandacht nodig bij het tussentijds uitwerken en rapporteren van de resultaten van de monitoring.

Voor kluut, aalscholver en dodaars is de trend negatief en is de precieze oorzaak voor de afnemende aantallen onbekend. Voor meerkoet, pijlstaart, slobbeend en kuifeend is het onderzoek gericht op de verdere ontwikkeling van het gebied en de consequenties van veranderingen in waterkwaliteit na ingebruikname van de Katse Heule.

### Extra aandacht bij uitwerking resultaten monitoring

Wanneer nog onvoldoende bekend is of er daadwerkelijk een verslechtering van het leefgebied is, wordt nog niet direct gestreefd naar uitgebreid onderzoek of naar herstelmaatregelen. Wel wordt de soort extra in de gaten gehouden met monitoring. Dit geldt alleen indien de negatieve trend gestopt is. In al deze gevallen wordt als maatregel een tussentijdse beoordeling (halverwege de looptijd van het beheerplan) van het doelbereik opgenomen, aan de hand van recente informatie over (vo-gel)monitoring, gegevens over voedselkwaliteit, ontwikkelingen in andere gebieden in Nederland en mogelijke klimaatinvloeden. Voor deze categorie instandhoudingsdoelstellingen worden in de tweede beheerplanperiode onderzoek of maatregelen geagendeerd als uit de aanvullende tussentijdse beoordeling van de nieuwe monitoringsresultaten blijkt dat herstel niet optreedt.

In het Veerse Meer is voor de volgende soort extra aandacht nodig bij het uitwerken van de monitoringsresultaten: rotgans.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van kennisleemtes, onderzoek en monitoring.

Nr.	Cluster	Kennisleemte	Onderzoek	Uitvoering in de eerste beheerplanperiode?
1	Steltlopers	Oorzaak van afname kluut onbekend	Onderzoek naar oorzaak en mogelijke oplossingen	Ja
1	Eenden, ganzen en zwanen	Oorzaak van afname meerkoet, pijlstaart, slobbeend, brilduiker en kuifeend onbekend	Onderzoek naar oorzaak en mogelijke oplossingen	Ja
1	Viseters	Oorzaak van afname dodaars en aalscholver onbekend	Onderzoek naar oorzaak en mogelij-	Ja

			ke oplossingen	
2	Eenden, ganzen en zwanen	Oorzaak te lage aantallen rotganzen is onbekend.	Monitoren hoe trend zich verder ontwikkelt	Ja

**Tabel 3.4.** Overzicht kennisleemtes, onderzoek en monitoring.

## 4 Activiteiten en mitigatie

Menselijke activiteiten en natuur gaan al lang samen in de Oude Maas. In de meeste gevallen vormen deze activiteiten geen probleem voor de instandhoudingsdoelstellingen. Van bepaalde activiteiten in de Oude Maas is het niet uit te sluiten dat er negatieve effecten zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen. Een aantal van deze activiteiten blijft vergunningplichtig in het kader van de Nb-wet, waarbij voorschriften aan de vergunning zijn verbonden. Andere activiteiten worden onder voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht. Voor weer andere gevallen zijn mitigerende maatregelen nodig om te voorkomen dat de activiteiten effect hebben op het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Als voldaan wordt aan de Nb-wet vergunningvoorschriften en voorwaarden, of als mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, kunnen de betreffende activiteiten doorgaan. Voor alle activiteiten geldt dat de generieke of algemene voorwaarde is: dat zij in vorm, locatie, omvang en tijd niet wezenlijk wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie.

De vrijstellingen van Nb-wet vergunningplicht betreffen alleen de activiteiten die al plaats vinden in hun huidige vorm, locatie, omvang en tijd. Als er sprake is van uitbreiding of wijziging van deze activiteiten, dan zijn die uitbreidingen of wijzigingen mogelijk wel vergunningplichtig in het kader van de Nb-wet.

In onderstaande paragrafen zijn de huidige activiteiten ingedeeld in de volgende vier categorieën:

- 1 vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden;
- 2 vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, met specifieke voorwaarden;
- 3 vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven;
- 4 niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Een algemene toelichting op de vrijstelling van Nb-wet vergunningplicht, en bovengenoemde indeling, staat in paragraaf 5.2 van het Algemeen Deel. Of een activiteit al dan niet vergunningplichtig is, is bepaald door het daartoe bevoegde gezag in de zin van de Nb-wet. Dit oordeel vormt het uitgangspunt voor het beheerplan. De specifieke vrijstellingsvoorwaarden voor Nb-wet vergunningvrijstelling bij activiteiten uit de tweede categorie, en de mitigerende maatregelen voor activiteiten uit de vierde categorie, zijn in dit hoofdstuk opgenomen in paragraaf 4.2 en 4.4.

Ook zijn er activiteiten in en rond het Natura 2000-gebied waarvan is vastgesteld dat ze geen verslechtering of significante verstoring van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen veroorzaken (GEA, NEA 1 en NEA 2). Deze activiteiten zijn daarom niet Nb-wet vergunningplichtig en kunnen doorgang vinden. Als ze niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie (= voldoen aan de algemene voorwaarde). Voor een deel betreft het activiteiten buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied. In bijlage A staat ter illustratie een uitgebreide, maar niet uitputtende, lijst met voorbeelden van activiteiten die, in huidige aard en omvang (peildatum 31 maart 2010), doorgang kunnen vinden. Activiteiten die nergens in het beheerplan worden genoemd, kunnen in principe doorgang vinden, zolang ze naar het oordeel van het bevoegd gezag (EZ of provincie) geen significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied hebben.

## Stikstofdepositie en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

Stikstofemissies van menselijke activiteiten als verkeer, industrie en grootschalige landbouw, leiden landelijk tot deposities van stikstof op onder andere de natuurgebieden. In het kader van de PAS is voor alle Natura 2000-gebieden in Nederland nagegaan of de omvang van de depositie het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen (voor stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden voor soorten) in gevaar kan brengen. Hiervoor is vooral gekeken in hoeverre, voor die habitattypen of leefgebieden, sprake is van een overschrijding van de zgn. Kritische Depositie Waarde (de KDW). Omdat het Veerse Meer alleen Vogelrichtlijngebied is, gaat het voor dit gebied alleen om mogelijk stikstofgevoelige leefgebieden van voor dit gebied aangewezen vogelsoorten. Op basis van deze KDW kan per habitatype, of leefgebied, worden bepaald wanneer significante gevolgen niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. Waarmee dus het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in het geding kan zijn. Deze significante gevolgen kunnen niet van tevoren worden uitgesloten als de achtergronddepositie boven het niveau van de KDW ligt voor het betreffende leefgebied. Hieronder zijn de, voor het Veerse Meer relevante, leefgebieden opgenomen. En ook de, voor de habitattypen, relevante KDW's (tabel 4.1).

Soorten	Stikstofgevoelig leefgebied?	Leefgebied voorkomend in Veerse Meer?	Wordt leefgebied gebruikt in Veerse Meer?
Broedvogels			
A017 Aalscholver	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A034 Lepelaar	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A183 Kleine mantelmeeuw	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Niet-broedvogels			
A004 Dodaars	Ja: LG04	Nee	N.v.t.
A005 Fuut	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A017 Aalscholver	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A026 Kleine zilverreiger	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A034 Lepelaar	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A037 Kleine zwaan	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A041 Kolgans	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A045 Brandgans	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A046 Rotgans	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A050 Smient	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A051 Krakeend	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A053 Wilde eend	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A054 Pijlstaart	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A056 Slobeend	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A061 Kuifeend	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A067 Brilduiker	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A069 Middelste zaagbek	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A125 Meerkoet	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A132 Kluut	Nee	N.v.t.	N.v.t.
A140 Goudplevier	Nee	N.v.t.	N.v.t.

Naar de huidige inzichten (Gebiedssamenvatting volgens AERIUS 2014.2, december 2014) is in het Hollands Diep voor geen enkel habitatype sprake van een overschrijding van de KDW. Hoewel de noordse woelmuis wel stikstofgevoelig-leefgebied kent, is dat binnen de context van zijn voorkomen in het Hollands Diep niet rele-

vant. Ook voor de verschillende soorten broedvogels en niet-broedvogels, met een instandhoudingsdoelstelling, is er geen sprake van afhankelijkheid van stikstofgevoelige (delen van het) leefgebied binnen de context van het Hollands Diep. Hierdoor is opname van het Hollands Diep in de PAS niet voorzien.

Stikstofdepositie vormt in dit gebied dus geen knelpunt voor de kwaliteit van de betreffende habitattypen en leefgebieden. Er is dus geen behoefte aan daarop gerichte specifieke maatregelen:

- ter vrijstelling van het in dit beheerplan opgenomen bestaand gebruik;
- en het (op termijn) kunnen realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

Voor toekomstige plannen en projecten blijft de uitstoot van stikstof één van de toetsingscriteria voor vergunningverlening door de provincies in het kader van de Nb-wet, met gebruikmaking van de PAS. De beoordeling daarvan vindt weliswaar plaats buiten het beheerplan, maar het beheerplan fungeert wel (mede) als toetsingskader met o.a. de hierboven opgenomen beoordeling, naast de via de PAS (Monitor AERIUS) verkregen inzichten in de ontwikkeling van de achtergronddepositie.

#### **4.1 Vrijgestelde activiteiten zonder specifieke voorwaarden**

Voor bepaalde activiteiten geldt het beheerplan als vrijstelling van de Nb-wet vergunningplicht zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in mate van betekenis mogen wijzigen. Aard en omvang, locatie, tijdstip, frequentie en duur van de activiteiten moeten blijven voldoen aan de getoetste situatie. In de Deltawateren komen geen activiteiten voor in deze categorie.

#### **4.2 Vrijgestelde activiteiten met specifieke voorwaarden<sup>3</sup>**

Er zijn Nb-wet vergunningplichtige activiteiten die alleen onder specifieke voorwaarden geen significante negatieve effecten op de Natura 2000-doelstellingen hebben. Deze activiteiten zijn met inachtneming van de generieke en specifieke voorwaarden, genoemd in dit beheerplan, vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht. Het beheerplan vervangt in dit geval de Nb-wet vergunning.

In het Veerse Meer gaat het om:

- recreatievaart > 15 kilometer per uur, motorboten en waterskiën
- baggeren en storten
- bestaande lozingen
- burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer
- inspectievluchten overheden
- onderzoek en monitoring ten behoeve van de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie
- visserij met hokfuiken
- muskusrattenbestrijding
- regulier beheer en onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken door het waterschap Scheldestromen
- jacht, beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet

Voor de ligging van locatie specifieke activiteiten wordt verwezen naar bijlage C met de gebruikskarten.

---

<sup>3</sup> Nadere beschrijvingen van de activiteiten zijn te vinden in GEA en NEA I en II (Lubbe & Van de Broek, 2010, Lubbe *et al.*, 2011a,b).



### Recreatievaart > 15 kilometer per uur, motorboten en waterskiën

Motorboten die sneller varen dan 15 kilometer per uur en waterskiërs kunnen verstoring veroorzaken van vogels (vooral steltlopers in broedgebieden en watervogels op open water). In het Veerse Meer geldt op basis van Rijksregelgeving buiten de bestaande aangewezen snelvaargebieden een maximum toelaatbare vaarsnelheid van 15 kilometer per uur (besluit van 4 november 1992 van de Minister van Verkeer en Waterstaat). Voor jetskiën zijn in het Veerse Meer geen zones aangegeven, zodat jetskiën hier niet is toegestaan.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er volgens de Nadere Effectanalyse geen significante negatieve effecten op, van motorboten die sneller varen dan 15 kilometer per uur en waterskiërs op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

#### *Vrijstellingsvoorwaarden voor recreatievaart > 15 kilometer per uur (motorboten en waterskiën)*

Momenteel mag op grond van Rijksregelgeving (besluit van 4 november 1992 van de Minister van Verkeer en Waterstaat) in het Veerse Meer recreatievaart met motorboten die sneller varen dan 15 kilometer per uur en waterskiën achter boten die harder gaan dan 15 kilometer per uur alleen plaatsvinden in de daartoe aangewezen gebieden. In het Veerse Meer gaat het om een zone tussen Veere en de Veerse Dam en een zone tussen Kortgene en de Zandkreekdam (zie figuur 4.1).

De Provinciale Milieuverordening Zeeland kent in het Veerse Meer echter een totaalverbod voor jetski's en waterskiën en een maximum vaarsnelheid voor recreatieve motorboten van 20 kilometer per uur. De Provinciale Milieuverordening Zeeland wordt in 2014 zodanig herzien dat snelvaren en waterskiën op een beperkt aantal plaatsen wordt toegestaan en in de overige delen van het Veerse Meer een maximumsnelheid van 15 kilometer per uur geldt. Hiermee wordt ook voor de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 voldoende rust gegarandeerd.



**Figuur 4.1.** Zones voor snelvaren Veerse (paarse vlakken). In de paars omliggende delen mag men snelvaren en waterskiën (bron: VDJS kaart voor snelvaren 27 juni 2011).

### Baggeren en storten

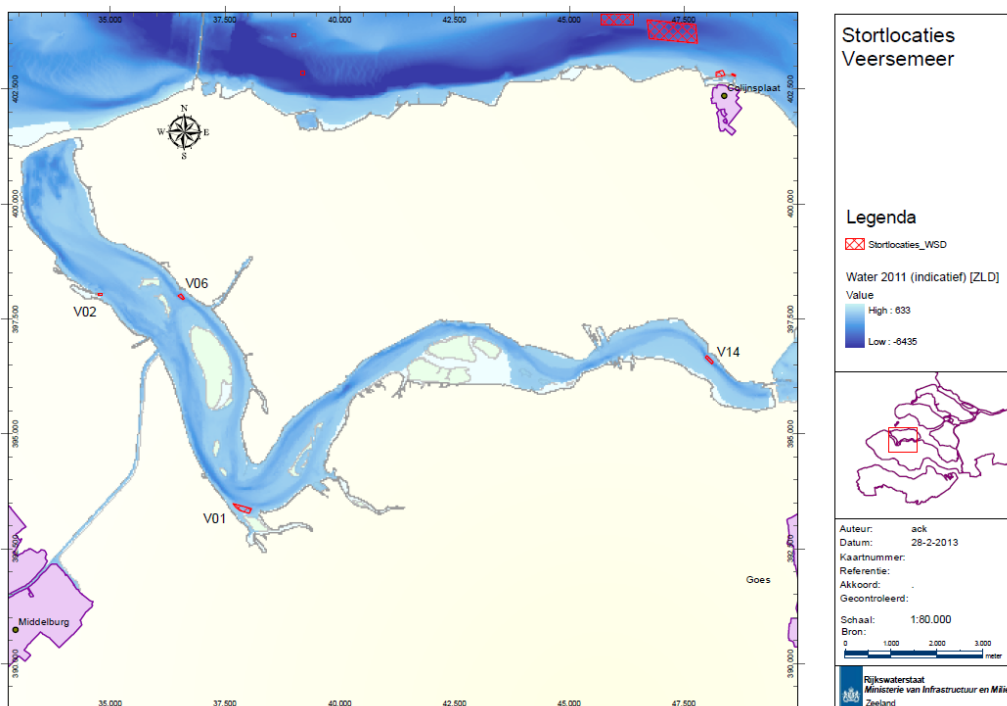
Door het baggeren en storten kan verstoring optreden van vogels. Afhankelijk van de verspreidingsstrategie (bijvoorbeeld druppelen, in korte periode verspreiden) kunnen door de afname van doorzicht effecten optreden op visetende vogels (zichtjagers), zoals de visdief. Visetende vogelsoorten zijn gevoelig voor vertroebeling.

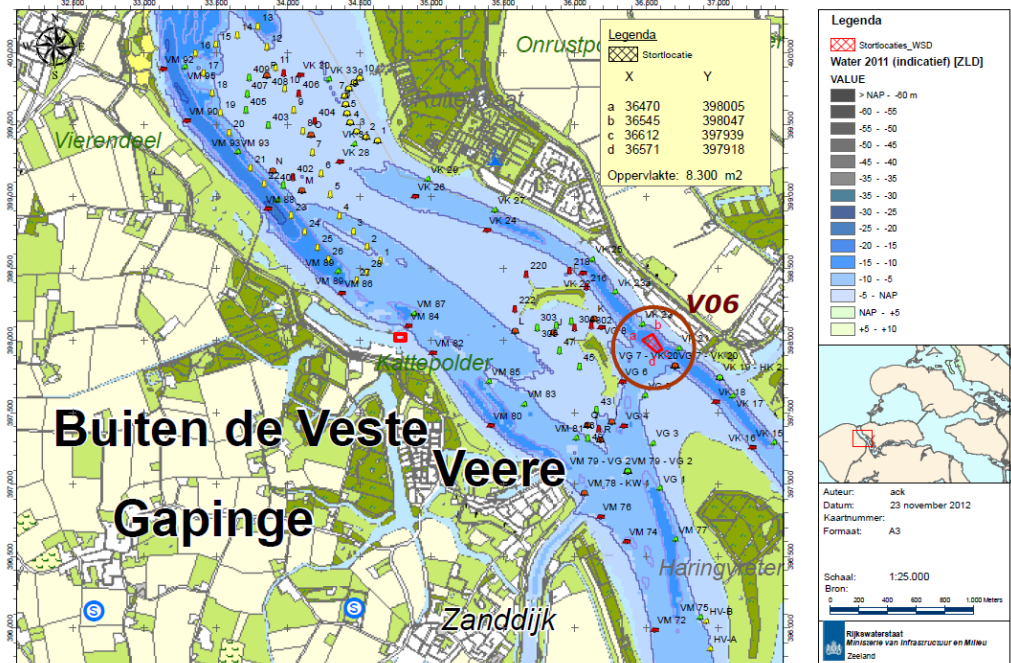
Vertroebeling kan leiden tot een toe- of afname van het vangstsucces, afhankelijk van het effect op de zichtdiepte en op de verticale verspreiding van de vis in de waterkolom. Daarnaast kan vooral deze soortgroep effecten ondervinden van geluid en visuele verstoring. Negatieve effecten op viseters kunnen niet worden uitgesloten (de effecten zijn in de NEA als niet significant ingeschat, omdat de effecten zeer lokaal en tijdelijk zijn). Als gevolg van (extra) sedimentatie van slib kan daarnaast een (indirect) negatief effect optreden op vogels die voor de voedselvoorziening afhankelijk zijn van bodemfauna. In het Veerse Meer wordt op drie locaties regelmatig gebaggerd. Het gaat om relatief kleine hoeveelheden, 2 x 150 kubieke meter (toegangseuvel jachthaven Oranjeplaat en haven zeilschool Het Veerse Gat) en 1000 kubieke meter per jaar (Kortgene). Het baggermateriaal wordt gestort op een locatie bij de Oranjeplaat.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten op door het baggeren en storten op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

#### Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en storten

De maximale hoeveelheden te baggeren en storten materiaal (tussen 100 en 3000 kuub per jaar) en de exacte stortlocaties zijn aangegeven in de indertijd op grond van de Waterwet verleende vergunningen. Inmiddels is regulier baggeren en storten volgens de indertijd hierin vermelde vergunningvoorschriften vrijgesteld van een Waterwet-vergunning. Voor de vrijstelling van de vergunningplicht op grond van de Nb-wet is dan enerzijds van belang dat iedere uitbreiding in omvang, ruimte of tijd van de activiteit een toets aan de Nb-wet dient te doorlopen en anderzijds dat in de NEA is geconstateerd dat er geen significante verstoring van vogels optreedt als gevolg van regulier baggeren en storten (Lubbe *et al.*, 2011). De stortvakken in het Veerse Meer zijn in onderstaande kaarten weergegeven.





Figuur 4.2. Stortvakken in Veerse Meer.

### Bestaande lozingen

Bij het verlenen van lozingsvergunningen toetst de waterbeheerder aan het bestaande waterkwaliteitsbeleid. Belangrijk onderdeel hierbij is toetsing van activiteiten aan milieukwaliteitsnormen. Aan deze normen ligt een grondige ecotoxicologische analyse ten grondslag, waarbij gebruik wordt gemaakt van de best beschikbare kennis van de effecten van de stoffen op het ecosysteem en de daarin voorkomende organismen. Over het algemeen biedt deze toetsing op basis van het waterkwaliteitsbeleid al een afdoende bescherming van Natura 2000-soorten en gebieden.

In de NEA II wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat bestaande lozingen de oorzaak zijn van het niet bereiken van instandhoudingsdoelstellingen. Op basis van de beschikbare kennis is beoordeeld dat in de huidige situatie voldoende garanties bestaan om eventuele negatieve effecten van milieuvreemde stoffen op de instandhoudingsdoelstellingen te voorkómen.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op door de bestaande lozingen op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

### Vrijstellingsvoorwaarden bestaande lozingen

Bestaande lozingen in het Veerse Meer kunnen worden vrijgesteld van de vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost de voorwaarden naleeft die bij of krachtens de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels) en dat dit bij eventuele inspecties kan worden aangetoond en dat er geen kans bestaat op het lozen van exotische flora- en/of faunasoorten (bv. bij de kweek van exotische soorten in aquacultures). Voor bestaande lozingen is namelijk in NEA II aannemelijk gemaakt dat de Waterwet-verplichtingen voldoende garantie bieden voor het achterwege blijven van significante gevolgen voor Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen (Lubbe *et al.*, 2011b).

### **Burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer**

Vliegtuigen (inclusief zweefvliegtuigen, helikopters en luchtballonnen) hebben door hun zichtbaarheid op grote afstand (in de lucht), grote snelheid en relatief veel lawaai een groot verstoringseffect op vogels. Omdat een vliegtuig vaak ook snel een gebied weer verlaat, kan de verstoring weliswaar intens zijn, maar vaak ook van korte duur. Grote aantallen vogels kunnen opvliegen wanneer een vliegtuig passeert, maar ze vliegen slechts kort rond (hooguit enkele minuten) en hervatten relatief snel hun oorspronkelijke gedrag. Verstoring door vliegtuigen wordt pas kritisch voor vogels wanneer de frequentie van vliegtuigpassages hoog is (bijvoorbeeld nabij vliegvelden), of wanneer één verstoring grote effecten heeft, bijvoorbeeld door een lage vlieghoogte in een kwetsbaar gebied (broedvogels en broedkolonies). Uit onderzoek is bekend dat verstoring voornamelijk optreedt wanneer er lager dan 1000 voet (circa 300 meter) wordt gevlogen. Binnen de luchtvaart geldt de in 2004 opgestelde 'Gedragscode Verantwoord Vliegen' om kwetsbare gebieden (vogelreservaten, Natura 2000-gebieden) te mijden of hier op grotere hoogte (hoger dan 1000 voet) overheen te vliegen.

De effecten van het huidige (tot 2010) gebruik van vliegveld Midden-Zeeland, dat vlakbij het Natura 2000-gebied Veerse Meer ligt, zijn geanalyseerd op de voor het gebied geldende instandhoudingsdoelstellingen. Hieruit blijkt dat er geen aanwijzingen bestaan dat de aantallen vogels en de verspreiding binnen het Veerse Meer negatief worden beïnvloed door de kleine burgerluchtvaart en het recreatief vliegverkeer. Tevens geldt dat de intensiteit van het vliegverkeer het laagst is in de periode dat de grootste aantallen vogels van het Veerse Meer gebruik maken. Het grootste deel van de vogels verblijft langere tijd achtereen in het gebied, omdat het vooral een functie vervult als overwinteringsgebied. Hierdoor zal zeker gewenning optreden aan eventuele verstoringseffecten van het vliegverkeer, vooral omdat de vliegtuigen, die van of naar het vliegveld gaan, passeren via vaste routes en op vaste hoogtes. Ook heeft de betekenis van het Veerse Meer voor vogels zich de afgelopen decennia op min of meer hetzelfde niveau kunnen handhaven, terwijl het gebruik van het vliegveld is toegenomen. In hoeverre vliegtuigen boven het Veerse Meer een verstoringseffect hebben, zonder dat de aantallen worden beïnvloed, is echter onbekend. Gebaseerd op voorgaande, concluderen we dat het huidige recreatief vliegverkeer (en de autonome ontwikkeling hierin) geen belangrijk negatief effect heeft op de instandhoudingsdoelen. Individuele vogels worden mogelijk verstoord, maar negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen kunnen worden uitgesloten.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten van burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op.

#### *Vrijstellingsvoorwaarden voor burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer*

Er worden de volgende voorwaarden gesteld aan de burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer:

- Bij het vliegen over het oostelijk en westelijk deel van het Natura 2000-gebied Veerse Meer geldt een minimale vlieghoogte van 1000 voet (circa 300 meter). In het toegangsbeperkingsbesluit op grond van artikel 20 van de Nb-wet wordt deze minimale vlieghoogte van 1000 voet juridisch geborgd.

### **Inspectie- en monitoringvluchten overheden**

Diverse diensten van Rijkswaterstaat, provincies en Nationale Politie, landelijke eenheid, dienst infra voeren inspectie- en monitoringvluchten uit boven Natura 2000-gebieden of geven opdracht aan derden voor het uitvoeren hiervan. Laag

overvliegende vliegtuigen kunnen versturende effecten hebben op de conditie en overlevingskansen van individuele vogels. Dit kan gevolgen hebben voor de perspectieven van de voortplanting en uiteindelijk voor de populatie.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten op door inspectie- en monitoringvluchten van overheden op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

#### *Voorwaarden inspectie- en monitoringvluchten overheden*

Er worden de volgende voorwaarden gesteld aan de inspectie- en monitoringvluchten van overheden:

- Bij het vliegen over het Natura 2000-gebied Veerse Meer geldt in principe een minimale vlieghoogte van 1000 voet (circa 300 meter). Alleen voor zover het noodzakelijk is voor het doel van de inspectie of monitoring dat een situatie dichterbij moeten worden bekeken kan worden afgeweken van deze voorwaarde;
- Broedseizoen (15 maart-15 juli) en gevoelige winterperiode (november-maart) ontzien met laagvliegen.

#### **Onderzoek en monitoring ten behoeve van de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie**

Onder onderzoek en monitoring verstaan we onder andere het inventariseren van bodemdieren, vis- en schelpdieronderzoek, (broed)vogeltellingen, zoogdieronderzoek, vegetatieonderzoek en meer in zijn algemeenheid onderzoek naar flora en fauna en standplaatsfactoren.

De onderzoeks- en monitoringsactiviteiten kunnen mogelijke verstoring van (broed)vogels met zich meebrengen. Daarnaast treedt er verstoring op van het bodemleven door het nemen van bodemmonsters. Er wordt echter een zeer beperkt oppervlak verstoord ten opzichte van het totale verspreidingsgebied van de langlevende bodemdiersoorten.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op van onderzoek en monitoring op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

#### *Vrijstellingsvoorwaarden voor onderzoek en monitoring*

Afval en onderzoeksmaterialen mogen niet worden achtergelaten om te voorkomen dat soorten verstrikt raken. Verstoring dient te worden voorkomen door het gebruik van geluidsapparatuur te beperken. Onderzoeks- en monitoringsactiviteiten in de broedperiode (1 april tot en met 15 juli) gebeuren in overleg met de beheerder van het gebied (een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie).

#### **Visserij met hokfuiken**

In het Veerse Meer wordt gevist met hokfuiken. Vogels kunnen verstrikt raken in deze fuiken en daardoor verdrinken.

Wanneer aan onderstaande voorwaarde wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op van de visserij met hokfuiken.

#### *Vrijstellingsvoorwaarden voor visserij met hokfuiken*

In de hokfuiken dient een keerwant aanwezig te zijn.

### **Muskusrattenbestrijding**

Voor muskus- en beverrattenbestrijding is betreding van gebieden nodig voor het plaatsen en controleren van kastvallen, vangkooien en klemmen (dit mogen geen pootklemmen zijn). De frequentie van muskus- en beverrattenbestrijding kan oplopen tot een dagelijkse controle van klemmen, kooien en vallen. Ook in gebieden waar veel vogels broeden, rusten en foerageren. Door de mogelijke hoge frequentie kunnen significante negatieve effecten op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen niet worden uitgesloten.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten van muskusrattenbestrijding op de Natura 2000-instandhoudingsdoelen op.

#### *Voorwaarden voor muskusrattenbestrijding*

Betreding van het gebied vindt plaats in overleg met de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie en/of eigenaar van het gebied en op basis van de gedragscode Flora- en faunawet. Om verstoring van broedende vogels te voorkomen moeten de broedgebieden in de periode van 15 maart tot 15 juli worden gemeden. Indien het, naar aanleiding van een melding of vermoeden van de aanwezigheid van muskusratten, gedurende het broedseizoen toch noodzakelijk is het gebied te betreden, gebeurt dit in overleg met de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie. Het (ver)plaatsen en controleren van de genoemde vangmiddelen is alleen toegestaan in de periode tussen zonsopkomst en zonsondergang.

### **Regulier beheer en onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken door het waterschap**

Het waterschap dient de taken uit te kunnen voeren voor het onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken. Wanneer aan onderstaande voorwaarde wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op van dit reguliere onderhoud, zoals beschreven en getoetst in de Globale en Nadere Effect Analyses (Lubbe & van der Broek, 2010; Lubbe et al., 2011).

#### *Vrijstellingsvoorwaarden voor regulier beheer waterschappen*

Het beheer wordt uitgevoerd conform 'de gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen' (<https://mijn.rvo.nl/gedragscodes-overige-organisaties>).

### **Jacht, beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet**

Jacht is op grond van artikel 46 Flora- en faunawet niet toegestaan in gebieden die zijn aangewezen als beschermd natuurmonument, Vogelrichtlijngebied en/of definitief aangewezen Habitatrichtlijngebied, waarvan de status als beschermd natuurmonument is vervallen. Dit betekent dat jacht alleen is toegestaan in Habitatrichtlijngebieden die niet al eerder als beschermd natuurmonument waren aangewezen en niet ook Vogelrichtlijngebied zijn. Dus is binnen de Natura 2000-begrenzing van het Veerse Meer (alleen Vogelrichtlijngebied) jacht niet toegestaan.

In en rondom het Veerse Meer gaat het vooral om jacht op, en schadebestrijding van, konijnen op dijken direct grenzend aan Natura 2000-gebieden (externe werking). De primaire waterkering grenst op enkele plaatsen aan buitendijkse en binnendijkse natuurgebieden met een broedvogelfunctie. Daarnaast vervult het water van het Veerse Meer, vooral in de winterperiode, voor tal van vogels een functie als foerageer-, rui- en rustgebied. De activiteit leidt, indien uitgevoerd met geweer, tot grote verstoring van de verschillende vogelfuncties. De verstoringafstand is groot. In dat geval is het niet uit te sluiten dat er negatieve effecten optreden op vogels

die in het Natura 2000-gebied verblijven. Overig beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet vindt plaats in de vorm van het reguleren van de populatie overzomerende grauwe ganzen en canadese ganzen.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten op, van jacht, beheer en schadebestrijding op de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen.

#### *Voorwaarden voor jacht, beheer en schadebestrijding*

In het Natura 2000-gebied Veerse Meer is in verband met de, in het algemeen voor de vogels noodzakelijke, rust het gebruik van een geweer het hele jaar niet toegestaan. Jacht, beheer en schadebestrijding van konijnen met het geweer op dijken direct grenzend aan de Natura 2000-gebieden is, met uitzondering van de broedperiode van 15 maart tot 15 juli, overdag toegestaan.

Het zoeken, rapen en/of behandelen van eieren van grauwe ganzen en canadese ganzen vindt in het gebied plaats tussen 1 februari en 1 april. We vinden de beperking van de aantallen ganzen nodig vanwege schade die ze toebrengen aan gras- en akkerlanden in de omgeving.

Het gaat hierbij om het schudden, prikken en/of het behandelen van eieren met olie. De activiteit vindt per locatie plaats door een beperkt aantal personen (maximaal vijf personen) en een beperkt aantal keer (maximaal drie keer over de gehele periode (1 februari - 1 april) per jaar. In gebieden in beheer bij een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie is deze activiteit bovendien maximaal één keer buiten deze periode toegestaan: in de periode van 1 april tot 15 april door of in aanwezigheid van de terreinbeherende organisatie. Dit mag als er geen risico is op verstoring van daar broedende vogels, vooral aalscholver, lepelaar en kleine mantelmeeuw. Beoordeling van dit risico vindt plaats door de terreinbeherende organisatie aan de hand van een jaarlijkse inventarisatie van kwetsbare broedvogels. Voor aanvang van de activiteit dient door de terreinbeheerder op kaart te zijn aangegeven waar nest(bouw) van kwetsbare broedvogels waar een instandhoudingsdoel voor geldt, gesignaleerd is. Het zoeken, rapen, behandelen van eieren binnen 100 meter van de gesignaleerde en de bekende broedplaatsen van aangewezen broedvogels is niet toegestaan. Het schudden, prikken en/of het behandelen van eieren met olie is alleen toegestaan in de periode tussen zonsopkomst en zonsondergang.

Gedurende de ruiperiode mogen in Natura 2000-gebied Veerse Meer incidenteel grauwe ganzen en canadese ganzen worden gevangen met vangkooien en netten. Grauwe gans en canadese gans zijn geen aangewezen soorten in het Veerse Meer. Dit vangen van grauwe en canadese ganzen met netten en vangkooi is maximaal twee keer per week toegestaan in de ruiperiode van deze soorten, dat is van 1 juni tot 31 juli, met een maximum van zes vangsten over de gehele periode. Het vangen zelf is alleen toegestaan in de periode tussen zonsopkomst en zonsondergang. De vangopstelling mag buiten de periode van 1 juni tot 31 juli niet in het veld aanwezig zijn. Recent worden er plannen ontwikkeld om het zoeken, rapen en/of behandelen van eieren van ganzen af te bouwen en meer nadruk te leggen op het vangen gedurende de ruiperiode.

### **4.3 Activiteiten die afzonderlijk vergunningplichtig blijven**

Voor de volgende bestaande activiteiten vormt het beheerplan *geen* vrijstelling van de Nb-wet vergunningplicht. Deze activiteiten zijn door het daartoe bevoegd gezag al getoetst in het kader van een vergunningaanvraag. Hieruit is naar voren gekomen dat deze activiteiten afzonderlijk geen negatieve effecten hebben, mits de Nb-wet vergunningvoorschriften worden nageleefd. Omdat deze activiteiten onvoorspelbaar

zijn in omvang, ruimte en tijd, blijven ze Nb-wet vergunningplichtig. Wanneer de vergunningen aflopen, moet een nieuwe vergunning aangevraagd worden (of een verlenging van de vergunning) bij het bevoegde gezag. Het bevoegde gezag gebruikt onder andere het beheerplan (Algemeen deel en gebiedsdelen) als toetsingskader om Nb-wet vergunningaanvragen te beoordelen.

In het Veerse Meer gaat het om de volgende activiteiten:

- aanleg, groot onderhoud en beheer kabels en leidingen binnen de Natura 2000-begrenzing
- groot onderhoud en beheer kabels en leidingen
- dijkversterkingen
- plaatsen en onderhouden van mosselzaadinstallatie (MZI)
- oesterkweek experimenteel in mandjes
- stikstofemissies bij uitbreidingen van industrie, land- en tuinbouwactiviteiten of (gebruik van) infrastructuur
- militaire vliegactiviteiten
- grootschalige oefeningen calamiteitenbestrijding en reddingsbrigade

Naast bovengenoemde vergunningplichtige activiteiten kunnen er (nieuwe) activiteiten zijn waarvoor mogelijk een vergunningplicht geldt in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Informatie hierover kan verkregen worden bij het bevoegd gezag voor de vergunningverlening Nb-wet, i.c. de provincie Zeeland of het ministerie van Economische Zaken.

Stikstofemissies door diverse menselijke activiteiten (verkeer, industrie en grootschalige landbouw) leiden tot omvangrijke deposities van stikstof op de natuurgebieden. In het kader van de PAS zijn voor alle Natura 2000-gebieden in Nederland eventuele knelpunten onderzocht voor de stikstofgevoelige habitattypen. In de Oude Maas blijkt de berekende stikstofdepositie door menselijke activiteiten in de huidige situatie onder de geldende depositienormen te liggen (DLG, 2013a). Stikstofdepositie is hier dus geen knelpunt. Aangezien stikstofdepositie geen knelpunt is binnen de Oude Maas, zijn daarop gerichte specifieke maatregelen voor dit gebied niet nodig. Voor nieuwe toekomstige plannen en projecten blijft de uitstoot van stikstof één van de toetsingscriteria voor vergunningverlening door de provincies in het kader van de Nb-wet.

In Bijlage B van het Algemeen deel is een toetsingskader opgenomen voor evenementen. Verder zal toetsing van nieuwe activiteiten op dezelfde wijze plaatsvinden zoals dat nu gebeurt, en kan de informatie uit het beheerplan hiervoor aanvullend worden gebruikt.

#### **4.4 Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist**

Er zijn ook activiteiten die niet Nb-wet vergunningplichtig zijn, maar die wél mogelijke effecten hebben. Voor deze activiteiten geldt dat er mitigerende maatregelen vereist zijn.

Voor het Veerse Meer gaat het om:

- recreatie op water en op platen

##### **Recreatie op water en platen**

Recreatie op land en water is intrinsiek niet vergunningplichtig te stellen vanuit de Nb-wet, wanneer het individuen betreft die gebruik maken van bestaande infrastructuur (waaronder het open water, vaargeulen en platen) en voorzieningen. Uit de NEA blijkt dat in de getoetste situatie (aard, omvang, locatie en intensiteit) er



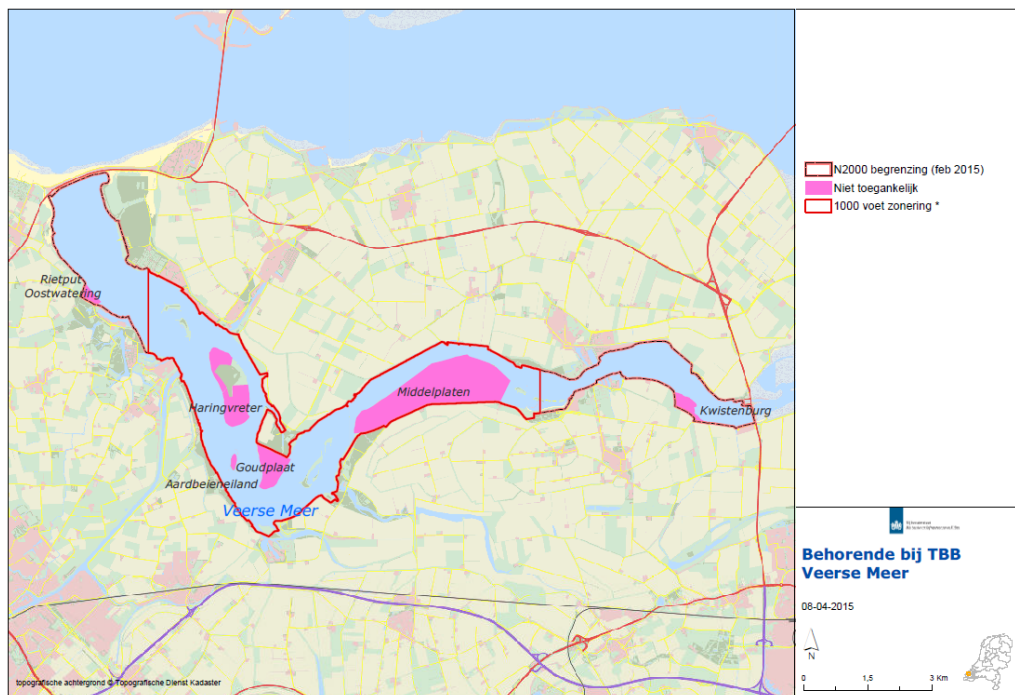
geen significante verstoring uitging van de recreatie. Echter daarbij is uitgegaan van de bestaande zoneringen in het gebied. Deze bestaande zonering wordt daarom vastgelegd in een toegangsbeperkingsbesluit om vanuit Natura 2000 te borgen dat in deze gebieden de toegangsregels hetzelfde blijven. Daarnaast is de autonome ontwikkeling van recreatie moeilijk te sturen. Ook dat is een argument om de zonering vast te leggen in een toegangsbeperkingsbesluit, zodat ook bij toenemende recreatiedrukke, voldoende rust in het Natura 2000-gebied geborgd is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. In het Veerse Meer is geen aanvullende zonering noodzakelijk, en wordt uitsluitend de bestaande zonering vastgelegd in (vanuit Natura 2000) een handhaafbaar toegangsbeperkingsbesluit.

De volgende vormen van recreatie kunnen daarom ongestoord doorgang vinden, inclusief autonome groei, mits de voorwaarden uit het toegangsbeperkingsbesluit worden nageleefd.

- recreatievaart < 15 kilometer per uur, motorboten, zeilen;
- windsurfen op de locaties Schotsman, Ruitenplaat, oranjeplaat, Schelphoek en Kortgene
- tele-waterskibaan bij de Schotsman
- kanoën & waterfietsen
- recreatievaart: steigerovernachtingen
- recreatievaart: vrij ankeren
- duiken op de toegestane locaties
- oeverrecreatie op dijken (wandelen, fietsen) en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen inclusief strandjes
- sportvisserij vanaf boot
- sportvisserij vanaf oever
- plaatbetreding
- handmatig rapen van schelpdieren

#### *Mitigerende maatregelen voor recreatie*

Recreatie houdt zich aan de voorwaarden uit het Toegangsbeperkingsbesluit. Afgesloten gebieden worden niet betreden. Het is toegestaan om handmatig tot 10 kilo schelpdieren per persoon per dag te oogsten. Dit is alleen toegestaan voor zover geen verstoring plaatsvindt van concentraties vogels en zeehonden en buiten de ontoegankelijke gebieden op grond van de toegankelijkheidsregeling. Handmatig oogsten is slechts toegestaan tussen één uur vóór zonsopgang en één uur na zonsopgang.



**Figuur 4.3.** Voorstel zoning.

## 5 Worden de doelen bereikt?

Dit hoofdstuk staat in hoeverre de instandhoudingsdoelstellingen voor het Veerse Meer bereikt worden in de eerste beheerplanperiode. Per cluster benoemen we de instandhoudingsdoelstellingen, vervolgens is aangegeven op welke manier het eventuele knelpunt wordt opgelost en in hoeverre daarmee de instandhoudingsdoelstelling gerealiseerd wordt. Dit kan door:

- 1 het uitvoeren van reeds geplande maatregelen en/of;
- 2 het uitvoeren van (aanvullende) Natura 2000-instandhoudingsmaatregelen en/of;
- 3 voldoen aan de in dit beheerplan gestelde voorwaarden aan activiteiten die vrijgesteld worden van een Nb-wet vergunning en/of
- 4 het uitvoeren van mitigerende maatregelen.

Bij het inschatten<sup>4</sup> van het doelbereik gaan we ervan uit dat de maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd. En dat aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan. Soorten uit dezelfde ruimtelijke eenheid met hetzelfde knelpunt die door dezelfde maatregelen worden opgelost zijn zoveel mogelijk geclusterd.

De ambitie voor de eerste beheerplanperiode is om minimaal verdere verslechtering van de natuurlijke kenmerken (van soorten) stop te zetten. Behoud<sup>5</sup>- en verbeteringsdoelstellingen kunnen worden gefaseerd naar een volgende beheerplanperiode, afhankelijk van de beschikbare middelen (zie Algemeen Deel).

### 5.1 Kustbroedvogels

De instandhoudingsdoelstelling voor de kleine mantelmeeuw wordt met het huidige beheer binnen de eerste beheerplanperiode behaald. Daarnaast treffen we in het Veerse Meer maatregelen voor de regio doelstelling voor andere kustbroedvogels. Hoewel er geen instandhoudingsdoelstelling geldt voor andere kustbroedvogels in het Veerse Meer, kan dit een waardevolle bijdrage leveren aan soorten waarvoor het behalen van de regio doelstelling niet vanzelfsprekend is, zoals visdief, strandplevier en kluut. Alle kustbroedvogels profiteren bovendien van bestaande voorwaarden voor recreatie, de bestaande gedragscode laagvliegen en aanvullende voorwaarden voor laagvliegen.

---

<sup>4</sup> Het doelbereik wordt ingeschat: monitoring zal uiteindelijk uitwijzen of de inspanningen voldoende zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

<sup>5</sup> Voldoen aan een behoudsopgave is niet altijd hetzelfde als het stopzetten van een verslechtering. De behoudsdoelstelling verwijst naar het kwaliteitsniveau (van de natuurlijke kenmerken) van een aantal jaar geleden. Verslechtering die in de tussentijd plaats heeft gevonden dient te worden hersteld, om te voldoen aan de behoudsopgave.

Soort	Knelpunt	Mitigerende maatregelen recreatie	Gedragscode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Kleine mantelmeeuw (b)	Geen	x	x	x	Ja	Ja
<b>Legenda</b>						
Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt door huidig beheer voort te zetten						
Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt dankzij maatregelen						
Bestaande voorwaarden (hoofdstuk 5)						
Nieuwe regulering in het kader van Natura 2000 (hoofdstuk 5)						

Tabel 5.1. Doelbereik kustbroedvogels in het Veerse Meer.

## 5.2 Moerasbroedvogels

We behalen de instandhoudingsdoelstellingen voor moerasbroedvogels met voortzetting van het huidige beheer. Bovendien profiteren moerasbroedvogels van maatregelen (ook regulering van menselijke activiteiten) die voor andere doelstellingen worden getroffen.






Soort	Knelpunt	KRW (pilot zeegras, peilbesluit en vispassages)	Mitigerende maatregelen recreatie	Gedragscode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Aalscholver (b)	Geen		x	x	x	Ja	Ja
Lepelaar (b)	Geen	x		x	x	Ja	Ja
<b>Legenda</b>							
Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt door huidig beheer voort te zetten							
Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt dankzij maatregelen							
Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.1)							
Bestaande voorwaarden (hoofdstuk 5)							
Nieuwe regulering in het kader van Natura 2000 (hoofdstuk 5)							

Tabel 5.2. Doelbereik moerasbroedvogels in het Veerse Meer.

## 5.3 Steltlopers

Voor de steltlopers binnen dit cluster is er alleen voor de kluut sprake van een knelpunt in het Veerse Meer. Voor de goudplevier geldt een extern knelpunt: het leefgebied in het Veerse Meer is op orde. De oorzaak voor de afnemende aantallen kluten is onbekend. Het beoogde onderzoek zal hier meer inzicht in verschaffen. Dan kan ook duidelijk worden of er effectieve maatregelen kunnen worden getroffen. Tot het onderzoek is uitgevoerd, is het niet bekend of de instandhoudingsdoelstelling op termijn bereikt wordt.

Soort	Knelpunt	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen recreatie	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Goudplevier (n)	Geen			x	x	x	x	Ja	Ja
Kluut (n)	Oorzaak onbekend	x	x	x	x	x	x	Onbekend	Onbekend

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met huidig beheer
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt door huidig beheer voort te zetten
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.3)
	Bestaande voorwaarden (hoofdstuk 5)
	Nieuwe regulering in het kader van Natura 2000 (hoofdstuk 5)

**Tabel 5.3.** Doelbereik steltlopers in het Veerse Meer.

## 5.4

### Viseters

Voor de dodaars en de aalscholver is er een knelpunt in het Veerse Meer. Er zijn echter vooralsnog geen maatregelen mogelijk voor deze instandhoudingsdoelstellingen, omdat de oorzaak van het knelpunt onduidelijk is. Onderzoek in combinatie met monitoring moet uitwijzen of, en met welke maatregelen, de draagkracht van het gebied voor de aalscholver en dodaars kan worden hersteld (zie paragraaf 3.3). Kijkend naar de trends in de afgelopen jaren, is de verwachting dat er geen verdere verslechtering zal zijn, onder meer door bestaande en aanvullende voorwaarden aan gebruik.

De doelen voor fuut, kleine zilverreiger, lepelaar en middelste zaagbek worden gehaald met voortzetting van het huidige beheer.

Soort	Knelpunt	KRW (pilot zeegras, peilbesluit en vispassages)	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen recreatie	Vergunningsvoorschriften lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragcode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Aalscholver (n)	Oorzaak onbekend		x	x		x	x	x	x	Geen verslechtering	Ja
Dodaars (n)	Oorzaak onbekend		x	x		x	x	x	x	Geen verslechtering	Ja
Fuut (n)	Nee				x	x	x	x	x	Ja	Ja
Kleine zilverreiger (n)	Nee	x			x		x	x	x	Ja	Ja
Lepelaar (n)	Nee	x			x		x	x	x	Ja	Ja
Middelste zaagbek (n)	Nee					x	x	x	x	Ja	Ja

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met huidige beheer
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt door huidig beheer voort te zetten
	Geen verdere verslechtering dankzij maatregelen
	Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.1)
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.3)
	Bestaande voorwaarden (hoofdstuk 5)
	Nieuwe regulering in het kader van Natura 2000 beheerplan (hoofdstuk 5)

Tabel 5.4. Doelbereik viseters in het Veerse Meer.

## 5.5 Eenden, ganzen en zwanen

Voor een aantal soorten uit dit cluster, zie tabel 5.5, vormt het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen geen probleem en worden de doelen gehaald. Bovendien profiteren deze soorten ook van aanvullende reguleringsmaatregelen. Huidig beheer is verder voldoende voor deze soorten.

Het onderzoek naar verandering in draagkracht vindt plaats in de eerste beheerplanperiode. Dit onderzoek zal uitwijzen of, en met welke maatregelen, de draagkracht van het gebied voor meerkoet, pijlstaart, slobend, brilduiker en kuifeend (zie paragraaf 3.3) kan worden hersteld. Het onderzoek en de monitoring moeten uitwijzen in hoeverre doelbereik op de lange termijn mogelijk is.

Soort	Knelpunt	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen recreatie	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Brandgans (n)	Nee				x	x	x	Ja	Ja
Brilduiker (n)	Oorzaak onbekend	x	x		x	x	x	Onbekend	Onbekend
Kleine zwaan (n)	Nee				x	x	x	Ja	Ja
Kolgans (n)	Nee				x	x	x	Ja	Ja
Krakeend (n)	Nee			x	x	x	x	Ja	Ja
Kuifeend (n)	Oorzaak onbekend	x	x	x	x	x	x	Geen verslechtering	Waarschijnlijk
Meerkoet (n)	Oorzaak onbekend	x	x	x	x	x	x	Geen verslechtering	Onbekend
Pijlstaart (n)	Oorzaak onbekend	x	x	x	x	x	x	Geen verslechtering	Onbekend
Rotgans (n)	Nee		x		x	x	x	Ja	Ja
Slobeend (n)	Oorzaak onbekend	x	x	x	x	x	x	Geen verslechtering	Onbekend
Smient (n)	Nee				x	x	x	Ja	Ja
Wilde eend (n)	Nee				x	x	x	Ja	Ja
<b>Legenda</b>									
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met huidige beheer								
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt door huidig beheer voort te zetten								
	Geen verdere verslechtering dankzij maatregelen								
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.3)								
	Bestaande voorwaarden (hoofdstuk 5)								
	Nieuwe regulering in het kader van Natura 2000 beheerplan (hoofdstuk 5)								

**Tabel 5.5.** Doelbereik eenden, ganzen en zwanen in het Veerse Meer.

## Bijlage A Activiteiten Veerse Meer zonder significante gevolgen en niet Nb-wet vergunningplichtig

Onderstaande activiteiten zijn beschreven en getoetst in de Globale Effecten Analyse (Lubbe & van der Broek, 2010). Er is vastgesteld dat deze activiteiten, zoals in aard en omvang beschreven in de Globale Effecten Analyse, geen gevolgen hebben voor de Natura 2000-waarden. Ze zijn daarom niet-vergunningplichtig en kunnen in dezelfde aard en omvang worden voortgezet.

### Recreatie

- aanwezigheid bestaande jachthavens met het huidig aantal ligplaatsen (Kamperland, Kortgene, Wolphaartsdijk, Oranjeplaat, Buitenhaven Veere, Oostwatering)
- recreatieve activiteiten, zoals bekend op peildatum 31 maart 2010, in de vorm van natuureducatiecentra, excursies terreinbeheerders, vogelkijkhutten
- verblijfsrecreatie: buiten begrenzing, bungalowparken, (mini)campings
- watersport en -recreatie oefeningen KNRM

### Beheer & Onderhoud

- beheer en onderhoud aan havens, kunstwerken, glooiingen, kades, oevers en dergelijke
- beheer en onderhoud aan (recreatie)voorzieningen en natuur- en recreatierreinen
- beheer en onderhoud betonning vaarweg/ vaarwegmarkering
- inspecties waterkeringen en objecten van Rijkswaterstaat
- inspecties naleving wetten en richtlijnen
- onderhoud recreatiestranden in de vorm van suppleties, afvalreiniging
- agrarisch gebruik regionale en primaire waterkeringen

### Beroepsvisserij

- visserij met schietfuisen, kubben, korven en staand want

### Industrie<sup>6</sup>

- bedrijventerreinen: aanwezigheid en gebruik
- aanwezigheid en gebruik bestaande (industrie)havens en laad- en loskades voor overslag en bunkeren (Veerse Dam, Kamperland, Kortgene)
- aanwezigheid scheepswerven

### Infrastructuur

Verkeer op verharde wegen<sup>7</sup>.

### Overig

- aanwezigheid, beheer en onderhoud jachthavens, winterberging, hellingen en voorzieningen
- land- en tuinbouwkundig gebruik buiten begrenzing (incl. aquacultures, voor zover er geen lozingen op het oppervlaktewater van het Veerse Meer plaatsvinden)<sup>7</sup>
- scheepvaart: beroepsscheepvaart
- onderhoud en beheer kabels en leidingen, rekening houdend met toegankelijkheidsregeling, voor zover externe werking of regulier onderhoud
- kleinschalige oefeningen calamiteitenbestrijding en reddingsbrigade

<sup>6</sup> Zonder inbegrip van de eventuele stikstofuitstoot die met deze activiteiten gepaard kan gaan. Deze zal wel in aanmerking komen voor toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet.



- militaire oefeningen: overige bestaande activiteiten (met uitzondering van vlieg-activiteiten) volgens GEA Militair gebruik (Bureau Meervelt, 2012)

Voor de ligging van locatiespecifieke activiteiten wordt verwezen naar bijlage C met de gebruikskarten.

Bijlage B Synopsistabel

Habitatype/ soort	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling omvang habitatype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitatype/leefgebied	Knelpunt	KRW (pilot zeegras, peilbesluit en vispassages)	Successie tegengaan ten gunste van kustbroedvogels	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vergunningsvoorschriften lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragcode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Zonering	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
<i>Kustbroedvogels</i>																		
Kleine mantelmeeuw (b)	+	B	B			x				x				x	x			
<i>Moerasbroedvogels</i>																		
Aalscholver (b)	+	B	B							x				x	x			
Lepelaar (b)	+	B	B		x									x	x			
<i>Steltlopers</i>																		
Goudplevier (n)	--	B	B							x				x	x			
Kluut (n)	-	B	B				x	x		x			x	x	x		Onbekend	Onbekend
<i>Viseters</i>																		
Aalscholver (n)	+	B	B				x	x				x	x	x	x		Geen verslechtering	
Dodaars (n)	+	B	B				x	x				x	x	x	x		Geen verslechtering	
Fuut (n)	-	B	B							x		x	x	x	x			
Kleine zilverreiger (n)	+	B	B		x					x			x	x	x		Ja	Ja
Lepelaar (n)	+	B	B		x					x			x	x	x		Ja	Ja

Habitatype/ soort	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling omvang habitatype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitatype/leefgebied	Knelpunt	KRW (pilot zeegras, peilbesluit en vispassages)	Successie tegengaan ten gunste van kustbroedvogels	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vergunningsvoorschriften lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Zonering	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Middelste zaagbek (n)	+	B	B									x	x	x	x		Ja	Ja
<i>Eenden, ganzen en zwanen</i>																		
Brandgans (n)	+	B	B										x	x	x		Ja	Ja
Brilduiker (n)	+	B	B				x	x					x	x	x		Onbekend	Onbekend
Kleine zwaan (n)	-	B	B										x	x	x		Ja	Ja
Kolgans (n)	+	B	B										x	x	x		Ja	Ja
Krakeend (n)	+	B	B						x				x	x	x		Ja	Ja
Kuifeend (n)	+	b	b				x	x	x				x	x	x		Geen verslechtering	Waarschijnlijk
Meerkoet (n)	+	b	b				x	x	x				x	x	x		Geen verslechtering	Onbekend
Pijlstaart (n)	+	b	b				x	x	x				x	x	x		Geen verslechtering	Onbekend
Rotgans (n)	+	b	b					x					x	x	x			
Slobeend (n)	+	b	b				x	x	x				x	x	x		Geen verslechtering	Onbekend

Habitatype/ soort	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling omvang habitatype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitatype/leefgebied	Knelpunt	KRW (pilot zeegras, peilbesluit en vispassages)	Successie tegengaan ten gunste van kustbroedvogels	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vergunningsvoorschriften lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragcode laagvliegen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Zonering	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 Jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 Jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Smient (n)	+	b	b										x	x	x			
Wilde eend (n)	+	b	b										x	x	x			

## Bijlage C Gebruiksaanwijzingen

## Bijlage D Detailkaarten

Dit is een uitgave van:

**Rijkswaterstaat**  
**Ministerie van Infrastructuur en Milieu**



Kijk voor meer informatie op  
[www.rijkswaterstaat.nl/deltawateren](http://www.rijkswaterstaat.nl/deltawateren)  
of bel 0800 - 8002

juni 2015 | ZD0615LC108G